

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΝ

Τοῦ κ. ΛΑΖΑΡΟΥ Θ. ΧΟΥΜΑΝΙΔΗ

Οἱ Τούρκοι Ὀθωμανοὶ ἐμφανισθέντες κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος εἰς τὴν παρὰ τὸ Δορύλαιον περιοχὴν (νοτίως τοῦ Σαγγαρίου) ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνωνται ἀποσπάζοντες, κατ' ἀρχάς, τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Βηθυνίας (Προῦσαν, Νίκαιαν, Νικομήδειαν). Ἐντὸς ἡμίσεος αἰῶνος ἡ Μικρὰ Ἀσία ἔπεσεν εἰς χεῖρας των, πλὴν τῆς Φιλαδελφείας, ἣτις ἀντέστη μέχρι τοῦ 1931 καὶ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ἣτις παρέτεινε τὴν ἔθνικὴν ἐλευθερίαν μέχρι τοῦ 1461. Ἡ μάχη τῆς Καλλιπόλεως (1354) ἦτο ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν πρὸς Δυσμὰς προέλασιν τῆς Τουρκικῆς πλημμυρίδος, ἣ δὲ Θεσσαλονικὴ παρὰ τὴν ἐνετικὴν προσωρινὴν κυριαρχίαν κατέληξε καὶ αὕτη εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων (1430), διὰ νὰ συντελεσθῇ ἡ πλήρης κατάληψις καὶ τῆς Μακεδονίας, ἣτις οὐσιαστικῶς εἶχεν ἐπέλθει πολὺ ἑνωρίτερον. Τὰ Ἰωάννινα ὑπετάγησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἡ Θεσσαλία ὑπετάγη τὸ 1434. Τὸ δεσποτάτον τοῦ Μωρέως ἔπεσε τὸ ἔτος 1460, τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1465, ἐνῶ ἡ Λέσδος τὸ 1462 καὶ ἡ Σάμος τὸ 1475. Ἡ Εὐβοία ὑπετάγη τὸ 1470, ἡ Ναύπακτος τὸ 1499 καὶ αἱ Μεθῶναι καὶ Κορώνη μετὰ ἓν ἔτος. Οὕτως, ἡ Βενετία ἀπώλεσε τὰ ἐν Ἑλλάδι προπύργιά της καὶ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1540 καὶ τὰ τελευταῖα τοιαῦτα τοῦ Νευπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας. Ἡ ἀνανέωσις τῆς ἐνετοκρατίας κατὰ τὸ διάστημα 1685 - 1715 δὲν ἐπέτυχε τὴν σταθεροποίησίν της. Ἡ Ρόδος κατελήφθη τὸ 1522, καταλυθέντος τοῦ νησιωτικοῦ κράτους τῶν ἵπποτων τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, οἵτινες κατόπιν ἐξεδιώχθησαν καὶ ἐκ τῆς Κύπρου (1571). Ἡ Χίος ἔπεσε τὸ ἔτος 1568 καὶ αἱ Κυκλάδες τὸ 1579, ἐνῶ ἡ Κρήτη κατελήφθη τὸ 1699. Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι μόνον δὲν παρέμειναν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, πλὴν τῆς Λευκάδος, ἣτις ὑπέστη μικροχρόνιον κατοχὴν. Οὕτω, σταδιακῶς συνετελέσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ πλήρης κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφ' ὅλης αὐτῆς τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν κατέκτησαν οἱ Τούρκοι, ἐφήρμοσαν καὶ τὴν διοικήσιν των ἣτις, διὰ τοὺς Ἑλληνας¹, ἦτο καταθλιπτικωτάτη, καταπιεστικὴ καὶ συντριπτικὴ.

1) Τὸ πληθυσμικὸν στοιχεῖον ἔτυχε μεγάλης, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐρεύνης ἀπὸ μέρους τῶν μελετητῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Προκειμένου περὶ τῆς Πελοποννήσου ὁ πληθυσμὸς της ἐν ἔτει 1688 ἀνῆρχετο εἰς 85.483 κατοίκους, τὸ 1691 - 1692 εἰς 190.653, τὸ 1701 εἰς 259.564 καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας εἰς 450.000 κατοίκους. Ἐκ τῶν πινάκων στατιστικῆς πληθυσμιακῆς τοῦ Καποδιστρίου μᾶς παρέχεται ἡ πληροφορία

Ἡ Ὄθωμανικὴ διοίκησις ὁμοίαιζε μὲ ἐκείνην τῶν θεμάτων τοῦ Βυζαντίου, διηγεῖτο δὲ εἰς δύο γενικὰς καὶ ἄλλας μικρότερας ὑποδιοικήσεις στρατιωτικῶς χαρακτῆρος. Αἱ μεγάλας διοικήσεις ἦσαν δύο, τὸ ἐγιαλέτιον τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τὸ ἐγιαλέτιον τῆς Ρούμελης, εἰς ἣν περιλαμβάνετο ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἴμου². Αἱ διοικήσεις αὗται ἦσαν ὑποδιηρημέναι εἰς σαντζάκια καὶ τὰ μὲν σαντζάκια τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, ἐνῶ τὰ τῆς Ρούμελης εἴκοσι ὀκτώ, ὑπὸ τὰ σαντζάκια ἦσαν ἕτεραι μικρότεραι διοικητικαὶ διαιρέσεις (κιλίδς, καζού). Οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διοικήσεων τούτων ἦσαν οἱ μεγάλοι φεουδάρχαι ὑπὸ τοῦς ὁποῖους ἐτέλουν οἱ μικρότεροι γαιοκτήμονες.

Ὑπὸ τὴν Τουρκοκρατίαν³ συντελεῖται ὁ μακρασμὸς τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ ἡ ἀβύστακτος καταπίεσις ἐπὶ τῶν ὑποδουλωθέντων, οἵτινες διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: Τοῦς ἠθελημένως ἀσπασθέντας τὴν μουσουλμανικὴν πίστιν καὶ τοῦς μὴ ἐκμουσουλμανισθέντας.

Τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον, καθυστερημένον καὶ πολεμικόν, ἐπέβαλλε τὴν κυριαρχίαν του διὰ τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος, δι' αὐτῆς δὲ ἐπετύγχανε τὴν συντήρησίν της καὶ τὴν ἀντηλθσιν πόρων, ἐκ τῶν κατακτηθέντων, οἵτινες, ζῶντες ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ὑποδουλώσεως, ἐπέζητουν διὰ τῆς μεγάλης τῶν παραδόσεως, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν, τῆς κρυφῆς μαθήσεως καὶ τῶν ἀπελευθερωτικῶν τῶν κινήματων, γὰ ἀποτινάξουν τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, προκειμένου περὶ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ εἶδους τῶν φόρων, ταῦτα καθώριζεν ἡ δημοσιονομικὴ διοίκησις, ἣτις διηγεῖτο: α) Εἰς τὸ Δημόσιον θησαυροφυλάκιον (μίρι) καὶ β) εἰς τὸ ἰδιαιτέρον θησαυροφυλάκιον τοῦ Σουλτάνου (χασνέ). Τὸ πρῶτον ἦτο ἐνίοτε κενόν, ἐνῶ τὸ δεύτερον συνήθως πλήρες.

ὅτι ἡ ἐπαναστατήσασα Ἑλλάς κατ'ἄνωγόν ὑπὸ 1.533.810 κατοίκων. Ἐκ τῶν ἐπαναστατησάντων ἀπληθευθέρωθησαν: Εἰς Πελοπόννησον 458.000, εἰς Στερεὰν καὶ Εὐβοίαν 247.850 καὶ εἰς τὰς νήσους 176.500, ἦτοι σύνολον 882.350, ἀπομεινάντων ὑπὸ τὸν ζυγὸν 651.350. Διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐπαναστατήσασης Ἑλλάδος οἱ Τοῦρκοι ἦσαν 111.340 (Ἄ. Μάμουκα: Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, σελ. 268 κ.ἐπ. καὶ εἰς Δ. Ζωγράφου: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργίας, Ἀθῆναι, 1921, τόμ. Α', σελ. 124 - 125). Ὁ Beaujour ἀναβιβάζει τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς 1.920.000 κατοίκους (F. Beaujour: Tableau du commerce de la Grèce depuis 1787 jusqu'en 1797, Paris, 1800, τόμ. Α', σελ. 23).

Κατὰ τὸν Julien de la Gravière τὸ 1821 ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς 3.000.000 ἐξ ὧν 1.000.000 εἰς Στερεὰν καὶ Πελοπόννησον, τοῦτο δὲ καὶ ἐβάσταζε τὸ βάρος τοῦ Ἀγῶνος (Julien de la Gravière: Ἱστορία τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος, κυρίως τοῦ ναυτικοῦ, μετ. Κ. Ρέδου, Ἀθῆναι, 1894, σελ. 60 - 63). Κατὰ Thiersh ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος εἶχεν ὡς ἐξῆς: Ἀνατολικὴ Ἑλλάς: 11 πόλεις μέσου πληθυσμοῦ 300 οἰκογενειῶν καὶ 585 χωρία μέσου πληθυσμοῦ 50 οἰκογενειῶν, ἦτοι πιθανὸς ἀστικὸς πληθυσμὸς 16.500 καὶ ἀγροτικὸς 146.250. Δυτικὴ Ἑλλάς: 19 πόλεις μετ' πληθυσμὸν 28.500 καὶ 226 χωρία μετ' πληθυσμὸν 56.500. Πελοπόννησος: 86 πόλεις μετ' πληθυσμὸν 149.000 κατοίκους καὶ 1.335 χωρία μετ' πληθυσμὸν 333.750 κατοίκους μετὰ τῶν νήσων δὲ ἄνω 1.000.000 (F. Thiersh: De l'État actuel de la Grèce, Leirzig, 1833, τόμ. Α', σελ. 265 κ. ἐπ.).

2) Δ. Ζακυθνοῦ: Ἡ Τουρκοκρατία, (Εἰσαγωγή εἰς τὴν Νεωτέραν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ), Ἀθῆναι, 1957, σελ. 7 κ. ἐπ.

3) Π. Δερτιλῆ: Ἱστορία οἰκονομικοῦ βίου, Ἀθῆναι, 1966, Κεφ. ΙΑ'.

Τὸ χασανὲ εἰσέπραττε τὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἔσοδα, ἅτινα ἀνήρχοντο εἰς 1.100.000 πιάστρα κατανεμόμενα ὡς ἑξῆς: Αἴγυπτος 600.000 πιάστρα, Βλαχία 230.000, Μολδαβία 260.000 καὶ Ραγούσα 20.000⁴. Ἐπίσης εἰς τὸ αὐτὸ θησαυροφυλάκιον περιήρχοντο καὶ τὰ ἐκ φόρων κληρονομίας ἔσοδα, ἅτινα ἐπεβάρουν τὴν κληρονομίαν κατὰ 10%. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὰ ἐκ τοῦ μίρι ἔσοδα, ταῦτα ἀνήρχοντο τὸ 1775 εἰς 37.935.000 πιάστρα⁵.

Ἐκ τῶν φόρων τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους τὴν πρώτην θέσιν εἶχον οἱ ἔγγειοι φόροι. Τοιοῦτος φόρος ἦτο ἡ ἐπὶ τῶν γαιῶν (μουλκ) δεκάτη, ἐπιβαρύνουσα τοὺς μουσουλάνους ἰδιοκτικῆς γῆς.

Οἱ μὴ μουσουλμᾶνοι ἐπεβαρύνοντο μὲ βαρύτερον φόρον 20 - 50% ὅστις εἰσέπραττετο εἴτε ἐπὶ τοῦ κτήματος (χαράτς βαζιφέ), εἴτε ἀναλόγως τοῦ προϊόντος (χαράτς μουκασεμέ). Διὰ τοὺς ἀμπελώνας κατεβάλλετο φόρος εἰς χρῆμα κατὰ στρέμμα (στρεμματικός), ἐνῶ διὰ τὰ δημητριακά, καπνόν, θάμβακα, ἔλαιον, σῦκα, ἡ δεκάτη εἰς εἶδος. Ποίμνια, βοσκαί, κατοικίδια ζῶα, μελισσῶνες ὑπέκειντο ἐπίσης εἰς φορολογίαν.

Κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἴσχυον καὶ οἱ ἄμεσοι προσωποπαγεῖς φόροι, ὡς ὁ κεφαλικὸς φόρος (χαράτσι), ὅστις ἐπεβάλλετο ἀναλόγως τῆς περιφέρειας, τῆς ἐποχῆς, τῆς ἡλικίας, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ φορολογουμένου⁶. Αἱ τάξεις αἵτινες ὑπέκειντο εἰς τὸ χαράτσι ἦσαν τρεῖς: Οἱ πλούσιοι (γκάνοι), οἱ εὐποροὶ (μουτεβασίλ) καὶ οἱ πένητες (φακίρ οὐλ κάντι). Βάσει τῆς διακρίσεως ταύτης ἡ συμβολὴ ἐκάστης τάξεως ἦτο ἀνωτέρα (άλά), μέση (ἔφσάτ) καὶ κατωτέρα (ἔδνά), τὰ δὲ ἐξοφλητικὰ ἔγγραφα ἦσαν λευκοῦ χρώματος διὰ τοὺς πρώτους, ἐρυθρὰ διὰ τοὺς δευτέρους καὶ κίτρινα διὰ τοὺς τρίτους⁷. Ἐκ τοῦ χαρατσιοῦ ἐξήρριζοντο αἱ γυναῖκες, οἱ ἀνάπηροι καὶ οἱ ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν γέροντες, ἦτο δὲ τοιαύτη ἡ σημασία τοῦ κεφαλικοῦ τούτου φόρου, ὥστε ἀποδίδεται καὶ ἡ διάκρισις εἰς τὴν ἐνδυμασίαν μεταξὺ χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων εἰς τὸ χαράτσι. Γενικῶς, ὁ φόρος οὗτος ἀνερχόμενος εἰς 4 - 12,8 πιάστρα, κατὰ κεφαλὴν ἦτο ἐλαφρὺς, πάντως λαμβανομένου ἢ π' ὄψιν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν χριστιανῶν τὸ χαράτσι ἐπὶ Σουλεῦμάν προσέφερεν εἰς τοὺς κατακτη-

4) 5) W. Eaton: *Tableau historique, politique et moderne de l'empire Othoman*, London, 1835, τόμ. Α', σελ. 63.

6) Δ. Ζακυθνοῦ: Σελ. 8 κ. ἐπ.

7) A. Andreadès: «*L'Administration financière de la Grèce sous la domination Turque*». Ἔργα, τόμ. Α', σελ. 687. Ὁ Φιλαδελφεὺς (*Histoire d'Athènes sous la domination Turque 1400 - 1800*, Athènes, 1902, τόμ. Α', σελ. 14) λέγει ὅτι εἰς Ἀθήνας ὁ φόρος ἦτο ἐνιαῖος διαφέρων κατ' ἡλικίαν, ἦτοι 3 δεκάρες διὰ τοὺς μεταξὺ 5 - 10 ἐτῶν, 4 διὰ τοὺς μεταξὺ 10 - 20 καὶ 6 διὰ τὰς ὑπολοίπους ἡλικίας. Κατὰ Leake τὸ χαράτσι ἀνήρχετο θεωρητικῶς εἰς 2,5 καὶ 11,5 πιάστρα ἐνῶ ἐν τῇ πραγματικότητι ἦτο 3 καὶ 13,7 πιάστρα. (W. M. Leake: *Travels in Morea*, London, 1830, τόμ. Α', σελ. 69). Εἰς τὴν Ἡπειρον ἐπὶ Ἀλῆ Πασᾶ ἀνήρχετο εἰς 3,6 καὶ 12 πιάστρα (W. M. Leake: *Travels in Northern Greece*, τόμ. Δ', σελ. 231). Ἡ ἀξία τοῦ πιάστρου συνεχῶς ὑπετιμᾶτο ὥστε ἀπὸ 5 φράγκα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ 18ου αἰῶνος νὰ ὑποστῇ μεγίστην ὑποτίμησιν ἐνίοτε 50% (A. Andreadès: αὐτόθι).

τὰς τὸ ποσὸν τῶν 17.000.000 πιάστρων (90.000.000 φράγκων) ⁸. Ἐπίσης κατεβάλλετο ὁ προσωπικὸς φόρος σπέντζα (ισπεντζέ) ἀνερχόμενος εἰς ἡμίσιον πιάστρων τὸ ἔτος ⁹.

Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τοὺς ἐμμέσους φόρους οὗτοι ἦσαν πολυάριθμοι, προκειμένου δὲ περὶ τελωνειακῶν τελῶν (τσασμέ - γκουμουκ) οἱ μουσουλμᾶνοι κατέβαλλον κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα 2,5% καὶ οἱ μὴ μουσουλμᾶνοι 5% ¹⁰. Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἕως οἱ μουσουλμᾶνοι ἐπεβαρύνοντο μὲ 4% ὑπὸ μορφῆν θρησκευτικοῦ φόρου πρὸς ἐνίσχυσιν διαφόρων φιλάνθρωπικῶν σκοπῶν, ἐνῶ οἱ μὴ μουσουλμᾶνοι, χριστιανοὶ καὶ ἔβραιοι, ἐπλήρωνον διὰ τέλη 5% ad valorem. Καὶ μόνον οἱ ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἐπλήρωναν τέλη ἀνερχόμενα εἰς 3%. Ἀκριβῶς δὲ ἡ τοιαύτη φορολογικὴ μεταχείρισις τῶν ξένων ὑπεβοήθησε τὸ ἐμπόριόν των ἐν Ἑλλάδι, ἵνα διεξάγεται ὑπὸ εὐμενεῖς δι' αὐτοὺς ὄρους. Ἐξ ἄλλου καὶ διὰ τοὺς χριστιανούς καὶ ἔβραίους, μολοντί τὰ τέλη ἦσαν διπλά, ἐν τούτοις ἦσαν μέτρια, ὥστε ἡ διαφορὰ εὐχερῶς νὰ συμψηφίζεται διὰ τῶν μετὰ τῶν ξένων ἐμπορῶν συμφωνιῶν καὶ ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν ἐμπορευομένων. Γενικῶς τὰ ἐκ τῶν τελῶν εἰσπραττόμενα ποσὰ ἦσαν μικρά, ὥστε ἐπὶ συνόλου φόρων 11.907.295 πιάστρων εἰς Πελοπόννησον μόνον τὰ 913.000 πιάστρα ἦσαν ἔσοδα ἐκ τελῶν ¹¹. Ἡ μικρὰ αὕτη μερὶς τῶν τελωνειακῶν φόρων ὠφείλετο εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Τούρκων ὅτι οἱ φόροι οὗτοι ἐπέπιπτον ἐπὶ τοῦ εἰσάγοντος τὸ ἀγαθὸν καὶ τελικῶς ἐπ' αὐτῶν, δι' ὃ καὶ προετίμων τὰ τέλη ἐξαγωγῆς νὰ εἶναι ὑψηλότερα τῶν τελῶν εἰσαγωγῆς ¹².

Φόροι ἐπεβάρυνον ἐπίσης τὰ ὑφάσματα, μεταξωτά, ἐρισοῦχα. Εἰς φερμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ Γ' πληροφοροῦμεθα σχετικῶς περὶ ἐπιβολῆς φόρου σημάσεως, εἰς τὴν ἐπικρατείαν του, καὶ δὴ ἐπὶ τὰ ἐν Χίῳ κατεργαζόμενα ὑφάσματα, μέτρον τὸ ὅποιον ἐπεβάλλετο καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπικρατείας.

«... Ἐνῶ πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ δημοσίου Ταμείου τῶν Μουσουλμάνων», λέγει εἰς τὸ φερμάνιον του ὁ Σουλτάνος, «ἐπεκράτησεν ἔκπαλαι νὰ εἰσπραττήται

8) A. Andreadès : σελ. 688. Κατὰ τὸν Eton τὸ 1775 τὸ ἐκ χαρακτοῦ εἰσπραττόμενον ποσὸν ἀνήρχετο εἰς 19.538.000 πιάστρα. Ἐξ ὅλων πάντως τῶν ἀναφερθέντων φόρων δουλικώτερος ὅλων ἦτο τὸ χαράτσι, τὸ ὅποιον κατὰ Καποδίστριαν διὰ τὰ πρὸ τοῦ 1821 ἔτη ἀνήρχετο εἰς 144.130 γρόσια, διὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, 225.000 γρόσια, διὰ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ 330.000 γρόσια διὰ τὴν Πελοπόννησον (Ἄ. Μάμουκ : Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος συμβάντα, Ἀθῆναι, 1852, τόμ. ΙΑ', σελ. 304 καὶ W. Eton, τόμ. Α', σελ. 50 κ. ἐπ.).

9) A. Andreadès : σελ. 686. Εἰς Σύρον ὁ φόρος οὗτος ἀνήρχετο εἰς 15 δεκάρας διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας.

10) G. Finlay : History of Greece under Othoman and Venetian Domination, Edimburg, 1856, σελ. 28. Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου οἱ τελωνειακοὶ φόροι ἐκυμαίνοντο μεταξὺ 8 - 11 % (Andreadès : σελ. 691, καὶ K. Σάθα : Εἰδησεις τινὲς περὶ ἐμπορίου καὶ φορολογίας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἰς «Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις» (Οἰκονόμου), τόμ. ΣΤ', σελ. 433, 486).

11) E. Pouqueville : Voyage de la Grèce, Paris, 1828.

12) A. Andreadès, σελ. 691. Ἡ κορινθιακὴ σταφίς λ.χ. ἐπεβαρύνετο μὲ διάφορα τέλη ἀνερχόμενα εἰς 27 % (Urquhart : Turkey and its Resources, London, 1833, σελ. 188).

ὁ κανονικὸς φόρος σημάτων ἐπὶ τῶν μεταξωτῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, τῶν κατασκευαζομένων εἰς τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις, τοὺς ἐμπορικὸς λιμένας καὶ τὰς νήσους τῆς ἀχανοῦς ἐπικρατείας Μου, καὶ ἐνῶ ὤφειλε νὰ ἐσπραχθῆ ὁ φόρος οὗτος καὶ ἐκ τῶν κατασκευαζομένων ἐν τῇ νήσῳ Χίψ ὑφασμάτων, ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτῶν, ἐν τούτοις, παρημελήθη ἢ ἐπιβολῇ τοῦ φόρου τούτου. Ἐνεκα τούτου ἐξεδόθη Αὐτοκρατορικὸν φερμάνιόν Μου ἕπως ἐξετασθῶσιν ἐπὶ τόπου τὰ ἐν τῇ νήσῳ Χίψ κατασκευαζόμενα ὑφάσματα καὶ καθοριζόμενης τῆς ποιότητος καὶ ἀξίας αὐτῶν ἐπιβληθῆ ἀναλόγως ὁ φόρος σημάτων.

»Μεθ' οὗ, τῇ δημοφώνῳ γνωμάτευσαι τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Χίψ ὑφαντουργῶν, τῶν ὑφασματεμπόρων καὶ λοιπῶν ἀμερολήπτων ἐμπειροτεχνῶν Μουσουλμάνων, ὠρίσθη ὁ φόρος σημάτων ὡς ἀκολούθως :

- 8 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν χρυσοῦφάντου ὑφάσματος διὰ μανδύας α' ποιότητος κατασκευαζομένους ἐν Χίψ.
- 6 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν χρυσοῦφάντου ὑφάσματος διὰ μανδύας β' ποιότητος κατασκευαζομένους ἐν Χίψ.
- 4 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν χρυσοῦφάντου ὑφάσματος κατασκευαζομένου ἐν Χίψ διὰ μανδύας γ' ποιότητος.
- 3 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν θαμβακομεταξωτοῦ ὑφάσματος ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὰς τρεῖς ποιότητας.
- 2 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν θαμβακεροῦ ὑφάσματος ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὰς τρεῖς ποιότητας.
- 30 ἄσπρα διὰ 5 πήχεις μεταξωτῆς ζώνης α' ποιότητος, κατ' ἀπομίμησιν τῶν πολυτίμων μαλλίνων ὑφασμάτων τῶν Ἰνδιῶν.
- 20 ἄσπρα διὰ 5 πήχεις μεταξωτῆς ζώνης β' ποιότητος, κατ' ἀπομίμησιν τῶν πολυτίμων μαλλίνων ὑφασμάτων τῶν Ἰνδιῶν.
- 12 ἄσπρα διὰ 5 πήχεις μεταξωτῆς ζώνης γ' ποιότητος, κατ' ἀπομίμησιν τῶν πολυτίμων μαλλίνων ὑφασμάτων τῶν Ἰνδιῶν.
- 2¹/₂ ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν μεταξωτοῦ ἀτλαζίου πεποικιλμένου διὰ γραμμῶν ἐν εἴδει κτενός.
- 5 ἄσπρα διὰ 25 δράμια πορφύρας ἢ ἄλλων χρωμάτων ζώνης, πωλουμένης μὲ τὸ δράμιον.
- 80 ἄσπρα δι' ἕκαστον πέπλον πρώτης ποιότητος.
- 50 ἄσπρα δι' ἕκαστον πέπλον δευτέρας ποιότητος.
- 30 ἄσπρα δι' ἕκαστον πέπλον τρίτης ποιότητος.
- 3 ἄσπρα δι' ἕκαστον σαρίκι στιλπνὸν (κίδαρις).
- 5 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν πορφυροῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος.
- 3 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν ἄλλων χρωμάτων μεταξωτοῦ ὑφάσματος.
- 2 ἄσπρα δι' ἕκαστον πῆχυν μαλλίνου ὑφάσματος κατ' ἀπομίμησιν τῶν τοῦ Χαλεπίου.
- 8 ἄσπρα δι' ἕκαστον ζευγὸς θήκης προσκεφαλαίων ἐκ Χιακοῦ ὑφάσματος.
- 30 ἄσπρα δι' ἕκαστον περίζωμ (πεστεμάλι) α' ποιότητος μεταξωτόν.
- 20 ἄσπρα δι' ἕκαστον περίζωμ (πεστεμάλι) β' ποιότητος μεταξωτόν.
- 10 ἄσπρα δι' ἕκαστον περίζωμ (πεστεμάλι) γ' ποιότητος μεταξωτόν.

2 ἄσπρη δι' ἕκαστον πῆχυν ὀμβροκκεροῦ ἢ λινοῦ ἢ κανναβίνου ὑφάσματος κατὰ σκευαζομένου ἐν Χίφ ἐξ Ἰσου καὶ διὰ τὰς τρεῖς ποιότητας.

1 ἄσπρον διὰ 4 πῆχεις τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος κατασκευαζομένου ἐν τῇ χωρίφ Εὐφημιανά.

1 ἄσπρον διὰ τὰς 4 πῆχεις τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος κατασκευαζομένου ἐν Χίφ.

»Ἐπίσης ὠρίσθη φόρος σημάνσεως 6 ἄσπρων δι' ἕκαστον πῆχυν τῶν κατεργαζομένων ἐν Χίφ διαφόρων ἐπιπέδων ὑφασμάτων, χρησιμοποιοιμένων πρὸς κατασκευὴν χειρομάκτρων, ἐπιστρωμάτων, προσκεφαλαίων, μικρῶν ταπήτων, παραπετασμάτων, πλεκτῶν ζωνῶν, βλακντίων, θηκῶν ὠρολογίων, σημαίων, πολυτίμων μανδουῶν, ρινομάκτρων καὶ χαρτοφυλακίων. Συνετάγη δὲ ὁ σχετικὸς πίναξ, συνεργείας τοῦ Ἱεροδικείου, καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Μου Αὐλήν.

»Ἐγκριθέντος ὅθεν τοῦ ὡς ἄνω μνημονευομένου πίνακος καὶ δι' Αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου καὶ καταχωρισθέντος εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ἀρχιλογοιστηρίου, ἐγένετο πρόσταγμα Μου, ὅπως δοθῆ ἑρατίον εἰς τοὺς ἐντεταλμένους τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου σημάνσεως ἐπὶ τῇ τέλει νὰ ἐνεργῶσι συμφώνως τοῖς ἀνωτέρω, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς προφάσεις καὶ αἰτιάζσεις τῶν δυστροποῦντων ὡς πρὸς τὴν ἀπότισιν τοῦ φόρου σημάνσεως, εἴτε Μουσουλμάνοι ἢ ὑποτελεῖς μὴ Μουσουλμάνοι, εἴτε στρατιωτικοὶ εἴτε πολιτικοὶ τυγχάνουσιν οὗτοι, δημεύουσι δὲ τὰ μὴ σεσημασμένα ὑφάσματα καὶ μὴ φυγαδεύουσιν αὐτά.

»Οὐδένα ἐνοχλεῖτωσαν οἱ ἔφοροι τοῦ φόρου σημάνσεως, ἀπαιτοῦντες πλεόν τοῦ οὕτως κανονισθέντος φόρου σημάνσεως, ἄλλως θὰ παυθῶσιν ἀνυπερθέτως καὶ θὰ τιμωρηθῶσιν παραδειγματικῶς. Ἐπίσης θὰ παυθῶσι καὶ θὰ τιμωρηθῶσιν αὐστηρῶς δι' ὑπερορίας καὶ ραδδισμού ὅσοι τῶν Ἱεροδικαστῶν, ἐφόρων, ἀρχόντων καὶ προκρίτων ἤθελον ἀδιαφορήσει ἢ ἐναντιωθῆ κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὡς ἄνω ὅρων τοῦ ἑρατίου.

»Ὅθεν σύ, ὦ εἰρημένε Μολλὰ Ἡμῶν, καταχώρισον εἰς τὸν κώδικα τὸ παρὸν Αὐτοκρατορικὸν Μου φερμάνιον, ἵνα ὡσὶν ἀεῖποτε σεβαστοὶ οἱ ὅροι αὐτοῦ. Σὺ δέ, ὦ εἰρημένε Βεζύρη, ἐπιμελήθητι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Καὶ σύ, ὦ εἰρημένε ἔφορε, ἐνεργῶν συμφώνως τοῖς ἀνωτέροις ποιήσον ἔναρξιν τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου τούτου. Ἐκαστος δὲ ἐξ ὑμῶν καταβαλλέτω μεγίστην προσοχὴν καὶ ἐνδελεχῆ μέριμναν ὡς πρὸς τὴν ἀκριβοδικαίαν καὶ μετὰ διορατικότητος εἰσπραξίν τοῦ ὡς ἄνω κανονισθέντος φόρου σημάνσεως, ἀπέχων πάσης ἐνεργείας ἀντικειμένης τῇ ἐνδόξῳ τούτῳ φερμανίφ Μου καὶ ζημιούσης τὸ δημόσιον Ταμεῖον.

»Διέταξα δὲ ὅπως, ἅμα φθάσῃ τὸ παρὸν, ἐνεργήσητε κατὰ τὸ ἐπιδητικὸν περιεχόμενον τοῦ ἀναποφύκτου φερμανίου Μου, τοῦ ἐκδοθέντος κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀποφύγητε δὲ τὰ ἐναντία.

»Ὅτω γινώσκατε. Βασίζεσθε ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Μου Συμβόλου.

»Ἐγράφη ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς περιφρουρήτου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἱεροῦ μηνὸς Ραμαζάν τοῦ ἔτους 1131 (21 Ἰουλίου 1719)»¹³.

Ἐπίσης δέον ὅπως λάθωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρματολῶν, οἵτινες ἦσαν ἐπιφορτισμένοι διὰ τὴν φύλαξιν τῶν στενωπῶν καὶ γεφυρῶν, εἰσπραττομένους

13) Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου: σελ. 193 - 195.

φόρους ἐπὶ διερχομένοιῳ φορτίῳ καὶ ἀμξῶν. Διορίζόμενοι οἱ ἀρμυτολοὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν προκρίτων, καὶ ὑπὸ τῶν κοινοτήτων ἀμειβόμενοι, δὲν ἐδίσταζον νὰ μετέρχωνται πάντα ἐκδικασμὸν καὶ πᾶσαν εἶαν πρὸς εἰσπραξίν τῶν τελῶν τούτων κυμινωμένων μεταξὺ 2—1 γροσίῳν καὶ ἐνίοτε μέχρι 6 γροσίῳν¹⁴.

Τοὺς φόρους ἀνελάμβανον νὰ εἰσπράξουν εἰδικοί πρὸς τοῦτο ἐκμισθωταί, τὸ δὲ σύστημα εἰσπράξεως τῶν φόρων (μουκατὰλλ) ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς τριετοῦς ἐκμισθώσεως (ἐλτιζάμ) εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν (μουλτεζίμ). Ἡ ἐκμισθωσις ἠδύνατο νὰ εἶναι ἰσόδιος (μαλικανέ). Πλεῖστοι δσκι παραβάσεις καὶ καταπιέσεις ἐγένοντο κατὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων, ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐκμισθωτὴς ἐλάμβανε πολλὰ περισσότερα ἔναντι τῶν δσων συμφώνησεν¹⁵.

Ἔτερον σύστημα εἰσπράξεως φόρων ἦτο τὸ διανεμητικὸν καθ' ὃ ὠρίζετο ἐξ ἀρχῆς τὸ ποσὸν τοῦ φόρου διὰ μίαν δλόκληρον Κοινότητα, ἣτις ἀνελάμβανε νὰ κατανείμῃ τὸ ποσὸν τῶν φόρων εἰς τοὺς φορολογουμένους.

Διὰ τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων τῆς Κοινότητος ὑπεύθυνος κατ' ἀρχὴν ἦσαν οἱ προεστώτες (βιλαέτιδες), οἵτινες ἦσαν ὑπόλογοι εἰς τὸν Βεζύρην. Συναντώμενοι μετ' αὐτοῦ πρὸς τακτοποίησιν τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ τρόπου εἰσπράξεως τοῦ φόρου ἐπέστρεφον εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ἐκάλουν τοὺς προεστώτας τῶν χωρίων, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, πρὸς τὸν σκοπὸν καθορισμοῦ τῶν ἐπαρχιακῶν ἐξόδων. Ἐν συνεχείᾳ οἱ προεστώτες τῶν χωρίων ἐκάλουν τὸν λαὸν διὰ νὰ δρισθῇ, κατ' ἄτομον, τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τὸ ὁποῖον θὰ εἰσέπραττον οἱ εἰσπράκτορες καὶ ταμίαι (καψιμάληδες)¹⁶.

Ἐκτὸς τῶν εἰσπράξεων τούτων ὑπῆρχον καὶ διάφοροι ἄλλαι εἰσπράξεις ἐπιβαλλόμεναι διὰ τὰς μετακινήσεις τῶν διοικητικῶν λειτουργῶν, διὰ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας τοῦ Κράτους, διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, διάφοροι ἀγγαρεῖαι, ὑποχρεωτικαὶ δωρεαί, κλπ.

Τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Σουλτάνου ἐπλούτιζεν ἐπίσης καὶ μὲ τὰ ἐξ ὀρυχείων καὶ ἀξιομάτων εἰσπραττόμενα. Καὶ εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ ὀρυχεῖα πλούσια καὶ πολυάριθμα, ἐνοικιαζόμενα δὲν ἀπέδιδον μεγάλα ἔσοδα, ἐνῶ τὰ ἐκ τῶν παραχωρωμένων ἀξιομάτων εἰσπραττόμενα ἦσαν ὁμολογουμένως μεγάλα ποσά, λ.χ. τὸ πασαλίκιον τοῦ Καῖρου ἀπέδιδεν ἐκ παραχωρήσεώς του 75.000 λίβρες, ἢ δὲ θέσις τοῦ Κατῆ 2.500 λίβρες¹⁷.

Τὰ ἔσοδα ταῦτα ὅμως εἶχον ὡς ἀντιστάθμισμα καὶ ὑπερόγκους δαπάνας. Οὕτω τὸ Μίρι περιελάμβανε δαπάνας τῆς Αὐλῆς, ἦτο δὲ κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ ἐπιβεβαρυνόμενον μὲ τὰς δαπάνας τοῦ στρατεύματος, τῶν γενιτσάρων, διαφόρων ἄλλων στρατευμάτων καὶ τοῦ ἱππικοῦ.

Οἱ γενίτσαροι ἐλάμβανον 3—7 ἄσπρα τὴν ἡμέραν, οἱ πυροβοληταὶ τὴν αὐ-

14) 1 γροσίον ἰσοῦτο μὲ 2 φράγκα καὶ 1 παρὰς μὲ $\frac{5}{100}$ τοῦ φράγκου. Κατὰ Leake (τὸ 1805) 1 γροσίον ἰσοῦτο μὲ 15 πέννες ἢ 1,80 τοῦ φράγκου (Leake: Travels τόμ. Α', σελ. 16).

15) Δ. Ζακυθνός: Αὐτόθι.

16) Δ. Ζωγράφος: σελ. 17.

17) Α. Andreadès: σελ. 681.

τὴν ἀμοιβήν, οἱ ἵππεῖς 6—22 ἄσπρα, οἱ θετεράνοι διακριθέντες εἰς τὰς μάχας ἐκ τῶν γενιτσάρων 2—39 ἄσπρα, συμφώνως πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὰ ἔτη ὑπηρεσίας, καὶ 30—120 πιάστρα ἐλάμβανον οἱ ἀπόμαχοι στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοί¹⁸. Οἱ τρεῖς μεγάλοι λειτουργοὶ ὁ Μέγας Βεζύρης, ὁ Καπιτάν Πασᾶς (ἄρχηγὸς τοῦ στόλου) καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἐπεδάρουν τὸν προϋπολογισμὸν, διότι εἶχον τοὺς πόρους τῶν παραχωρηθέντων εἰς αὐτοὺς γαιῶν¹⁹, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ δικασταί, οἵτινες ἐλάμβανον 10% ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῶν διαφορῶν²⁰.

Τεραστίας ἕως δαπάνας ἀπῆλθει ἡ συντήρησις τοῦ Παλατιῦ (σεράι). Ὁ ἐπόπτης τοῦ μαγειρείου διέθετεν 900.000 πιάστρα κατ' ἔτος, ὁ δὲ ἰδιαιτερός λογαριασμὸς τῶν κρεατικῶν, ἅτινα κατηγαλίσκοντο, ἀνῆρχετο εἰς 300.000 πιάστρα. Τὸ χαρέμι ἔδαπάνα πρὸς συντήρησίν του 660.000 πιάστρα, ἐνῶ διὰ τὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα διετίθεντο 900.000 πιάστρα καὶ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν διαμονὴν τοῦ Σουλτάνου 850.000 πιάστρα. Ἀλλὰ πλὴν τῶν δαπανῶν τούτων ἦσαν ἕτεροι ἐπίσης δαπάναι, αἱ ἐκ τῶν καταχρήσεων τῶν διαφορῶν ἀξιωματούχων προκύπτουσαι²¹.

Ἐξ ὅλης τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας, ἡ πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολις ἀπελάμβανε τὴν πλέον προνομιακὴν φορολογικὴν μεταχείρισιν καὶ τῆς ὁποίας ὁ ἐφοδιασμὸς διὰ οἴτου ἦτο αἰτία μονοπωλιακῆς πολιτικῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Σουλτάνου, πρὸς ἀποφυγὴν λιμοῦ καὶ συγχρόνως πρὸς ἐπίτευξιν ἐσόδων²².

Ἐκ τῶν ὄσων ὁ κατακτητὴς ἐπέβλαλε πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ θησαυροφυλακίου του ἐπὶ τῶν ὑποδούλων ὑπῆρχον καὶ περιπτώσεις καθ' ἃς οὔτοι ἀπελάμβανον, ὡς λ. χ. προκειμένου περὶ ὠρισμένων τόπων ἢ νήσων, ἰδιαιτέραν τιμὰ μεταχειρίσιν, ἣτις δὲν ἦτο ἄσχετος μὲ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἑλλήνων διερμηνέων παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ τουρκικοῦ στόλου (Καπιτάν Πασᾶ). Γενικῶς αἱ προνομιακαὶ αὗται μεταχειρίσεις, ἔχουσαι τὴν αἰτίαν των ἐκ διαφορῶν συμβάσεων πρὸς ἀποκόμισιν ἀπωτέρων κερδῶν ἕνεκα τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἢ ἕνεκα τῆς πτωχείας ὠρισμένων περιοχῶν καὶ δὴ ὄρεινῶν εἰτε ἀνύδρων, ἀλιμένων καὶ ἀγόνων νήσων ἐπέτρεπε τὴν προαγωγὴν των, ἐνῶ μεγάλαι νῆσοι ὡς ἡ Κρήτη, Κύπρος, Ρόδος, Μυτιλήνη, Σάμος, ἐμακραίνοντο ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν²³. Προκειμένου πάντως περὶ νήσων αὗται ὑπεχρεοῦντο νὰ συνεισφέρουν καὶ εἰς πληρώματα πρὸς ἐπάνδρωσιν τῶν τουρκικῶν πολεμικῶν πλοίων²⁴. Ἐκ τῶν διαφορῶν

18) A. Andreadès : σελ. 682.

19), 20) A. Andreadès : σελ. 683 καὶ εἰς A. Sbarounis : A. Andreadès fondateur de la science des finances en Grèce, Paris, 1936.

21) Αἱ καταχρήσεις αὗται οὔτε σπάνια ἦσαν ἀλλὰ καὶ οὔτε ἀνῆρχοντο εἰς μικρὰ ποσά, εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ τεραστία κατάχρησις τοῦ Τσελεμπὶ - Μαχαμέτι Πασᾶ πρώην Ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων (A. Andreadès : σελ. 682).

22) Περιφέρειαι τοῦ Κράτους ὑπεχρεοῦντο ὅπως ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν αἰτοκαλλιέργειαν, καθωρίζετο δὲ ἡ τιμὴ τοῦ πωλουμένου οἴτου, κλπ., (A. Andreadès : σελ. 707).

23) K. Παπαρηγόπουλος : τόμ. V, σελ. 678.

24) L. Choumanidis : The Economy of the Island of Hydra during the Turkish Rule, εἰς «Studi in Onore di Amintore Fanfani», Milano 1962, τόμ. Δ', σελ. 259 κ. ἐπ.

Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων προνομιακῆς μεταχειρίσεως ἀπελάμβανον ἡ Μάνη, ἡ Χαλκιδική, τὸ Σοῦλι, τὰ Ἀμπελάκια, τὰ Βλαχοχώρια, τὰ ὁποῖα κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ εἰς τὴν δυτικὴν ὑπώρειον τῆς Πίνδου, ἡ Ζιγορά, τὰ Σφακιά τῆς Κρήτης, κ.ἄ.

Ἡ Μάνη προσέφερε μόνον 4.000 γρόσια εἰς φόρους ἐτησίως ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἦσαν ὀνομαστικὰ καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ἐπλήρωσε 15.000 γρόσια²⁵.

Εἰς Χαλκιδικὴν οἱ χωρικοὶ ἐπλήρωνον ὡς φόρον 220 ὀκάδες καθαρῷ ἀργύρου καὶ κατ' ἀποκοπὴν τὴν ἀξίαν ποσοῦ τινος σίτου καὶ κοιθῆς πρὸς διατροφήν τοῦ αὐθέντου τῆς Χαλκιδικῆς (μανέμ ἀγᾶ) καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν καὶ βακελίδων ἐξαιρουμένων πάσης ἄλλης φορολογίας²⁶.

Τὸ Σοῦλι, ἀποτελούμενον ὑπὸ νησιδῶς χωρίων (ἐλευθεροχωρίων), ἀρχομένων ἀπὸ τῶν ὀρεινῶν κλιτύων μέχρι τοὺς πρόποδας καὶ τὰς πεδιάδας, ἐν Ἡπείρῳ, ἀπελάμβανεν ἰδιαιτέρως μεταχειρίσεως, λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἱκανοτήτων καὶ τοῦ δυσβάτου ἐδάφους, τὸ ὁποῖον τὸ καθίστα ἀπρόσιτον. Ἐκ τῶν κατεχομένων ὑπ' αὐτοῦ χωρίων εἰσέπραττε δεκάτην καὶ χαράτσι ἐπὶ πλέον δὲ καὶ εἰσφορὰν ἐκ τῶν γειτόνων αὐτοῦ Τούρκων ἀγάδων ἕνα μὴ προβαίνῃ εἰς πράξεις βίας καὶ ληστείας ἐπ' αὐτῶν. Τὰ ἔσοδα ταῦτα τοῦ Σουλίου διωχετεύοντο εἰς τὴν Πύλην, ἣτις εἰσέπραττε δεκάτην ἐπὶ τῶν ποιμνίων καὶ τοῦ παραγομένου τυροῦ καὶ θουτύρου συγχρόνως δὲ καὶ χαράτσι εἰς χρήματα²⁷.

Τὰ Ἀμπελάκια τυγχάνοντα αὐτονομίας κατέστησαν ἡ δραστηριωτέρα ἐμπορικοβιοτεχνικὴ κυψέλη τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος πρὶν ἢ ἐκπέσουν εἰς τὴν παρακμὴν, καταβάλλοντα 60.000 γρόσια ἐν εἴδῃ φόρου²⁸.

Ἡ Σύρος καὶ ἡ Ἄνδρος λ. χ. εἶχον δοθῆ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀμπτοῦλ Χαμίτ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀνεψιάς του, ἀδελφὴν τοῦ μετέπειτα Σουλτάνου Σελίμ Γ', ἐνῶ ἡ Τήνος εἶχε παραχωρηθῆ εἰς ἕνα ἐπιφανῆ Τούρκον. Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ καιροὺς, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτικὴ τοῦ Σουλτάνου μετεβάλλετο, εἶχομεν καὶ ἀνάλογον φορολογίαν εἰς τὰς νήσους. Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς Σύρου, οἱ κάτοικοί τῆς ταξιδεύοντες δὲν ὑπέκειντο εἰς τὸν κεφαλικὸν φόρον τῆς αὐτοκρατορίας, ὑφιστάμενοι

25) Κ. Παπαρρηγόπουλος: Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Ἀθήναι, 1874, τόμ. Ε', σελ. 700 κ. ἐπ.

26) Ἐξαντληθέντων ὅμως τῶν μεταλλείων τῆς Χαλκιδικῆς, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, οἱ κάτοικοι αὐτῆς προετίμων νὰ ἀγοράζουσιν ἰσπανικὰ τάλληρα καὶ νὰ τὰ χύνουν πρὸς ἀποστολὴν τοῦ μεταλλεύματος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρὰ νὰ υποβληθοῦν εἰς διάφορον φορολογίαν. Διότι τόσον ἡ γεωργία, ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ὅσον καὶ τὸ ἐμπόριον τὸ ὁποῖον διεξήγαγον τοὺς προσέφερον τὰ περισσότερα κέρδη. Ὅταν ὅμως ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ καδῆ Θεσσαλονίκης καὶ ἐστᾶλη Μαδὲμ ἀγᾶς ἔχων ἀπόλυτον ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου ὑπεχρεώθησαν οἱ Χαλκιδεῖς ὅπως καταβάλλουν τὴν δεκάτην καὶ ἄλλους φόρους. (Κ. Παπαρρηγόπουλος, τόμ. Ε', σελ. 677 κ. ἐπ. καὶ εἰς David Urquhart, σελ. 59 - 67).

27) Κ. Παπαρρηγόπουλος: τόμ. Ε' σελ. 697.

28) E. Dodwell: A Classical and Topographical tour through Greece during, 1801, 1805 καὶ 1806, London, 1819, σελ. 108.

ἐλαφροτέρων φορολογίαν ὑπὸ τὴν πριγκίπισσάν των, ἐπίσης ἐξηγοῦντο τῶν διαπανῶν παρουσίας τοῦ βοεβόδα, καὶ δὲν προσέφερον εἰσφορὰν εἰς ἀπεσταλμένους τοῦ Μεγάλου Νευάρχου, ἐνῶ προκειμένου περὶ τῶν δικαστικῶν φόρων ἀπελάμβανον τῆς ἀταλλοχῆς των, δικαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων καὶ προεστώων. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύρου πάντως ὑπέκειντο εἰς τριπλῆν φορολογίαν: α) εἰς τὸν ἑγγεῖον φόρον «δόσιμο», ὅστις ἀναλόγως μὲ τὰς ἀνάγκας τῶν Τούρκων ἐκυμαίνετο μεταξύ 500 — 4.500 πιάστρων δι' ὀλόκληρον τὴν νῆσον, β) τὸν κεφαλικὸν φόρον, ὁ ὁποῖος διὰ τοὺς συζευμένους ἄνδρας ἀνήρχετο εἰς 4 πιάστρα, ἐνῶ διὰ τοὺς μὴ εἰς 2 πιάστρα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν ἐπλήρωνον ἔτι ἐπὶ πλέον τὸν φόρον σπέντζαν καὶ γ) τοὺς ἐκτάκτους φόρους κυματινομένους μεταξύ 7—8 000 πιάστρων²⁹.

Εἰς Χίον τὸ χαράτσι ἀνήρχετο εἰς 90.000 πιάστρα πλέον τῶν τελωνειακῶν τελῶν καὶ φόρων, ὥστε τὸ σύνολον τούτων νὰ ἀνέρχεται εἰς 400.000 πιάστρα³⁰. Πλὴν τῶν τακτικῶν τούτων φόρων ὑπῆρχον καὶ οἱ ἔκτακτοι, θρεψόμενοι εἰς τὰς ἐνιαυσίους δαπάνας τοῦ καπιτάν πασᾶ ἀνερχομένης εἰς 25.000 πιάστρα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἐπὶ πλέον δαπάνας σχετικὰς μὲ τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν νῆσον³¹.

Αἱ εἰσπράξεις τῶν φόρων ἐγένοντο ὑπὸ δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς εἰς ἣν μετεῖχον καὶ δύο λατίνοι καὶ ἦντις ἐξετίμα τὰς περιουσίας τῶν πολιτῶν. Ὁ φόρος ἦτο κατ' ἀρχὴν 1% ἐπὶ τῶν ἀκινήτων καὶ 2% ἐπὶ τῶν κινήτων χωρὶς ὅμως καὶ νὰ περιλαμβάνονται ἅπαντα εἰς τὴν ἐκτίμησιν αὐτῆν³².

29) A. Andreadès : Τόμ. Α', σελ. 703 - 4.

30, 31) A. Andreadès, op. cit. σελ. 715. Βουγιουρουλτίου τοῦ Καπιτάν Πασᾶ πρὸς τὰς ἐν Χίῳ Ἀρχὰς ὅπως προετοιμάσωσι τὰ ἀπαιτούμενα μέγαρα δι' ὀλιγοήμερον παραμονὴν αὐτοῦ ἐν Χίῳ, ἐκδοθέντος τῷ 1755 - 6 λέγει τὰ ἑξῆς : «Πρότυπον τῶν ἱερονομομαθῶν, ὁσιολογιώτατε Καδῆ τῆς Χίου αὐξήθη ἡ ἄρετή σου. Καὶ σὺ Διοικητὰ Χίου, πρότυπον τῶν ἐνδόξων καὶ προκρίτων αὐξήθει ἡ δόξα σου. Καὶ σὺ Ἀγᾶ τῶν Γεννιστᾶρων πρότυπον τῶν ὁμοίων καὶ ἰσοβαθμίων. Καὶ σεῖς πρόκριτοι τῆς χώρας αὐξήθει ἡ περιωπῆ σας. Ἀναχωροῦντες Θεοῦ θέλοντες ἐκ Μυτιλήνης μετὰ τοῦ νικηφόρου αυτοκρατορικοῦ στόλου καὶ προκειμένου νὰ παραμείνωμεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν Χίῳ, πρὸς ἐξέτασιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ λαοῦ, ἐγράφη τὸ παρὸν βουγιουρουλτίου ἀποστελλόμενον διὰ τοῦ καυχῆματος τῶν ὁμοίων καὶ ἰσοβαθμίων, τοῦ ἡμετέρου Κονακτῆ Ἀχμέτ Ἀγᾶ, ὅπως συνεργεῖα τοῦ Ἱεροδικείου καὶ ἐπιστασίας τοῦ ἡμετέρου Κονακτῆ προετοιμάσητε τὰ κατὰ τὰ εἰωθῶτα ἀπαιτούμενα μέγαρα πρὸς ἐγκατάστασιν ἡμῶν. Ὅθεν ἄμα τῆ σὺν τῷ Θεῷ ἀφίξει αὐτοῦ, προετοιμάσατε τὰ κατὰ τὰ εἰωθῶτα ἀπαιτούμενα πρὸς ἐγκατάστασιν ἡμῶν μέγαρα ἐνεργοῦντες κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος βουγιουρουλτίου συνεργεῖα τοῦ Ἱεροδικείου καὶ ἐπιστασίας τοῦ ἡμετέρου Κονακτῆ» (Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου : σελ. 242).

32) Ἡ ἐλάττωσις τοῦ φόρου εἰς 1% ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ἀπέβλεπε, κατ' Ἀνδρεάδην, εἰς τὴν ἐλάφρυνσιν ἐκ φορολογίας τῶν πτωχῶν τάξουν δεδομένου ὅτι εἰς νῆσον ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν, ὡς ἦτο ἡ Χίος, τὸ εἰσόδημα εἰς ρευστὸν χρῆμα ἦτο μεγαλύτερον ἐκείνου τῶν ἀκινήτων. Ἐξ ἄλλου διευκολύνσεις ἐπίσης ἐγένοντο πρὸς τοὺς πτωχοὺς, διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, τῶν πλουσιῶν ὑποχρεομένων ὅπως καταβάλλωσι τοὺς φόρους των πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου, ἐνῶ οἱ πτωχοὶ εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν των ὀλόκληρον τὸ ἔτος (A. Andreadès: σελ. 717). Εἰς Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Γ' περὶ ἐπιβολῆς τοῦ φόρου Ἰσπεντζέ (πεμπτημορίου) καὶ τῆς ἐιδικῆς φορολογικῆς μεταχειρίσεως τῶν Χίων, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τῶν αὐθαρεσιῶν τῶν ἐπιτροπῶν τῶν φόρων, ἀναγινώσκωμεν τὰ ἀκόλουθα : «Καύχημα τῶν ἐνδόξων καὶ ἐντίμων ὁ συνενῶν τὰς ἐπιανετὰς καὶ εὐγενεῖς ἰδιότητας, ὁ ἔχων τὸ ἀνεξάντλητον ἔλεος τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ, ἀρχιθυρωρὲ τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς Μου, ἐντεταλμένε τὴν ἀπογραφὴν

Εἰς Ρόδον ἡ κατανομή τῶν φόρων ἐγένετο εἰς πιάστρα, αὕτη δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1779 εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Χαράτσι	42.500
Δεκάτη ἐπὶ τῶν ἐσοδειῶν	23.050
Τελωνεϊακοὶ φόροι	3.500
Φόροι ἐπὶ τῶν οἰκιῶν	6.250
Φόρος ἐπὶ κηροῦ	10.300
Φόροι ἐπὶ τῶν ζύφων	800
Φόροι ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων	600
Φόροι διαπύλιοι	200
Φόροι ἐπὶ λουτρῶν	1.200
Φόροι ἐπὶ τοῦ Ἐλατος	700
Ἐπιπρόσθετοι φόροι ἐφ' ἑκάστου	
Ἐλληνος ἢ Ἑβραίου	900
	<hr/>
	90.000

τῶν κτημάτων τῆς νήσου Χίου, Μεχμέτ, εἷη διαρκῆς ἡ δόξα σου.

»Καὶ σύ, πρότυπον τῶν ἐνδόξων καὶ προκρίτων, ἔφορε τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Μου Ἵπουρ-
γείου τοῦ Πυροβολικοῦ Μεχμέτ, αὐξήθειά ἡ δόξα σου.

»Ἄμα φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν Ἀυτοκρατορικὸν Μου Μονόγραμμα, ἔστωσαν ὑμῖν γνωστὰ
τάδε :

»Ἐνῶ κατ' ἀρχαῖον κανόνα εἶθισται νὰ εἰσπράττηται κατὰ Μάρτιον, παρὰ τῶν ὑποτε-
λῶν κατοικῶν τῶν χωρίων τῆς περιφρουρήτου ἐπικρατείας Μου, πᾶσιν φόρου ἰσπεντζέ, δι-
αθεμιμένου ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἀυτοκρατορικῆς Αὐλῆς Μου καὶ ὑπὲρ τῶν βακουφίων, οὐδε-
νὸς ρανιαδικ ἢ χωρίου ἀπαλλαγέντος τοῦ φόρου τούτου, καὶ ἐνῶ ἡ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου
νήσος Χίος ἀφθονεῖ εἰς ἀκμάζοντα χωρία καὶ πληθυσμὸν, δὲν ὑπεβλήθη μέχρι σήμερον εἰς
τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου ἰσπεντζέ καὶ ἄλλων φόρων εἰς οὓς ἔχουσι ὑποβληθῆ ἔκπαλαι οἱ
ραγιαῖδες τῶν χωρῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ περιήλθεν εἰς τὴν Ἀυτοκρατορικὴν Μου γνῶσιν ὅτι ἀπι-
στοὶ τινες, Ποτεστάτοι καλούμενοι, εἰσπράττουσι κατ' ἔτος παρὰ τῶν ραγιαδῶν αὐτοβούλως
χρήματα, δαπανῶντες αὐτὰ κατὰ βούλησιν ἢ καταχρῶμενοι μεταξύ των' ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε
ἀπαλλαγὴ τῆς εἰρημένης νήσου τῶν φόρων προήλθε προφανῶς ἐξ ἀδιαφορίας καὶ ἀβλεψίας καὶ
ἀπαιχτομένων τῶν κεκονισμένων κυβερνητικῶν φόρων καὶ παρακωλυομένης τῆς βιοιο-
ῦτι ἐπιβαλλομένων τῶν Ποτεστάτων θ' ἀνακουφισθῶσιν οἱ ραγιαῖδες καὶ θὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς
πραγίας ταύτης τῶν Ποτεστάτων θ' ἀνακουφισθῶσιν οἱ ραγιαῖδες καὶ θὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς
τυραννίας καὶ ἀδικίας αὐτῶν, ἐξεδόθη, διὰ ταῦτα, ἔνδοξον φερμάνιον Μου, ὅπως, διενεργουμέ-
νης τῆς ἀπογραφῆς τῶν κτημάτων τῆς Χίου, εἰσπραχθῆ δεκάτη ἐκ τῶν προϊόντων τῶν περι-
βολίων, τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν ὑπωροφόρων δένδρων αὐτῶν, καθ' ἣν ἀναλογίαν εἰσπράττε-
ται ἤδη ἐν Μυτιλήνῃ, ἐπιβληθῆ δὲ καὶ ὁ φόρος σημάσεως (ταμγᾶ) ἐπὶ τῶν ἐν Χίῳ κατα-
σκευαζομένων μεταξωτῶν καὶ ἄλλων ὑφασμάτων.

»Ἐπειδὴ δὲ τὸ καύχημα τῶν ἐνδόξων καὶ ἐντίμων, ὁ ἀρχιλοιστῆς τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ
Μου Διβανίου Χατζῆ Ἰμβραχίμ, διαρκεῖ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, ὑπέβαλεν ὅπως ἐκδοθῆ Ἀυτο-
κρατορικὸν φερμάνιον Μου, ἵνα καταγραφῶσιν εἰς βιβλίον ἅπαντες ἀνεξαίρετως οἱ ραγιαῖδες
τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς νήσου Χίου καὶ εἰσπραχθῆ παρ' αὐτῶν φόρος ἰσπεντζέ, ἐκ
40 ἄσπρων δι' ἕκαστον ἄτομον, ὡς εἰσπράττεται καὶ παρὰ τῶν ραγιαδῶν τῶν ἄλλων χωρῶν
τῆς θεοφρουρήτου ἐπικρατείας Μου, καίτοι, κατ' ἀρχαῖον κανόνα, εἰσπράττεται παρ' αὐτῶν
φόρος ἰσπεντζέ ἐξ 100 ἢ 80 ἢ κατ' ἐλάχιστον ὄριον, 60 ἄσπρων, διὰ ταῦτα ἐξεδόθη ἔνδοξον

Ἐκ τοῦ συνόλου τούτου τῶν φόρων 55.600 πιάστρα παρέμενον εἰς τὴν νῆ-
σον, διὰ τὴν διοίκησιν, καὶ 35.500 πιάστρα διωχετεύοντο εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Σουλ-
τάνου³³. Ἐκ τῶν νήσων ὅμως πλέον ὀνομαστικῆ ἦτο τὸ ταμεῖον τοῦ ἀγῶνος, ἡ
Ἰῶρα, τῆς ὁποίας ἡ φορολογικὴ μεταχείρισις καὶ προνομιακῆ ἦτο ἀλλὰ καὶ οἱ
πόροι τῆς ἦσαν οἱ πλουσιώτεροι ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, αἵτινες
συμμετέσχον εἰς τὸν ἀγῶνα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰῶρας πρὶν νὰ γίνουν ἔμποροι ἦσαν πτωχοὶ κτηνοτρόφοι
καὶ γεωργοὶ ἀσχολούμενοι καὶ μὲ τὴν παράλιον ἀλιείαν, δεδομένου δὲ ὅτι ἡ νῆσος
δὲν παρουσιάζεν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, οἱ Τούρκοι ἄρρησαν τοὺς κατοίκους αὐτῆς
ἀφορολογήτους μέχρι τοῦ 1667 ὁπότε οὗτοι ἤρρησαν νὰ καταβάλουν εἰς τοὺς Τούρ-
κοὺς 190 γρόσια ὡς δεκάτην (ἡμερῆ) καὶ ἀπὸ δύο γρόσια διὰ κάθε ἐκάτον γίδοπρό-
βατα, ἦτοι σύνολον 720 γρόσια. Σὺν τῇ παράθῃ τοῦ χρόνου ἐκάστη οἰκογένεια

φιρμάνιον Μου, ὅπως καταγραφόμενων εἰς βιβλίον τῶν εἰρημένων ραγιάδων, συμφώνως τῇ
ὑποδείξει μου εἰρημένου ἀρχιλογιστοῦ, εἰσπραχθῆ παρ' αὐτῶν ἐπεικῶς φόρος ἰσπεντζὲ ἐκ
40 ἄσπρων.

»Διέταξα δὲ ὅπως, ἄμα φθάσῃ τὸ παρόν μου, γίνῃ ἐνέργεια κατὰ τὸ ἐπιβλητικὸν περι-
χόμενον τοῦ ἀναποφεύκτου φιρμάνιου Μου, τοῦ ἐκδοθέντος κατὰ τὰ ἀνωτέρω διὰ τὴν ὑπό-
θεσιν ταύτην, ἀποφύγητε δὲ τὰ ἐναντία.

»Οὕτω γινώσκατε. Βασίσεσθε ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ μου συμβόλου.

»Ἐγράφη ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς περιφρουρήτου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ τέλη τοῦ
μηνὸς Ρετζέπ 1131 (7/18 Ἰουνίου 1719)».

Καὶ εἰς φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Α' περὶ τοῦ εἰσπρακτέου κεφαλικοῦ
φόρου ἐν Χίῳ πληροφοροῦμεθα σχετικῶς μὲ τὸν κεφαλικὸν φόρον καὶ τὰς ἀθαιρεσίας τῶν
εἰσπρακτῶρων.

«Πρότυπον τῶν νομομαθῶν Ἱεροδικῶν, Ναίμητῃ τῆς νήσου Χίου, Μολλᾶ Ἡμῶν αὐξη-
θεῖη ἡ παιδεία σου.

»Ἄμα φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν Μου Μονόγραμμα, ἔστωσάν σοι γνωστὰ τάδε :

»Οἱ ραγιάδες τῆς νήσου Χίου ὑπέβαλον εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν διβάνιον μου ἀναφορὰν
διαλαμβάνουσαν ὅτι, ἐνῶ καταβάλλουσιν ἀνελλιπῶς εἰς τοὺς εἰσπράκτορας τὸν νόμιμον κεφα-
λικὸν φόρον, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἐνδόξου βερατίου Μου, οἱ εἰσπράκτορες, ἐξ ἀπληστιασ-
μῶν ὀρμώμενοι, ἀπαιτοῦσι παρὰ τοὺς ὅρους τοῦ βερατίου κεφαλικὸν φόρον πλείονα τοῦ κεκανονισμέ-
νου, ἀξιούντες νὰ εἰσπράξωσι κεφαλικὸν φόρον καὶ παρὰ τῶν ἐξαιρετέων τοῦ φόρου τούτου
ἀνηλικῶν παιδῶν αὐτῶν, καὶ παρεκάλεσαν ὅπως ἐκδοθῆ Ἱερὰ διαταγὴ Μου, ἀπαγορεύουσα
τὴν ἀδικίαν ταύτην...

»Διέταξα δὲ ὅπως ἄμα φθάσῃ ἡ Ἱερὰ ἀπόφασίς Μου γίνῃ ἐνέργεια συμφώνως τῷ ἐπὶ
τούτῳ ἐκδοθέντι φιρμάνιῳ Μου.

»Τῶν ὡς ἄνω ὄρων περὶ κεφαλικοῦ φόρου ἀναγραφόμενων ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ αὐτο-
κρατορικοῦ θησαυροφυλακίου μου, ἐμπόδισον τὴν βιαιοπραγίαν τῶν εἰσπρακτῶρων ἀπὸ τοῦ
ἀπαιτεῖν, παρὰ τοὺς ὅρους τοῦ βερατίου, κεφαλικὸν φόρον περισσώτερον τοῦ κεκανονισμένου,
ἀξιούντων νὰ εἰσπράξωσι κεφαλικὸν φόρον καὶ παρὰ τῶν ἀνηλικῶν παιδῶν τῶν ραγιάδων,
ἀπαλλασσομένων συμφώνως τῷ ἱερῷ νόμῳ, τῆς πληρωμῆς τούτου.

»Οὕτω γινώσκατε. Βασίζου ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ μου συμβόλου.

»Ἐγράφη ἐν καθέδρᾳ τῆς περιφρουρήτου Κωνσταντινουπόλεως τῇ 15 Ρετζέπ 1167
(27/8 Ἀπριλίου 1754)». (Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀρρηθῶν τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου (κατὰ μετάφρα-
σιν Χρήστου Β. Μυροπούλου) ἐν Ἀθήναις, 1920, σελ. 199).

33) G. Savary : Lettres sur la Grèce, Paris, 1778, σελ. 83 καὶ A. Andreadès :
σελ. 718.

(χανέδες) υπεβλήθη εις φόρον δύο γρόσιων και 30 παράδων κατ' έτος. Όμως τὸ 1770 ὁ ἐτήσιος φόρος ἔφθασε τὰ 3000 γρόσια, πληρωνόμενα εις δύο δόσεις. Ἡ πρώτη (μάχτου ἢ ἀποκοπή) ἀνήρχετο εις 1000 γρόσια, ἡ δευτέρα (χεδίπ παχὴ ἢ συγκαταβατικὴ τιμὴ) εις 2000 γρόσια. Βραδύτερον τὸ ποσὸν ἀνήλθεν εις 5 000 γρόσια, πληρωνόμενον κατ' εὐθείαν εις τὸ Ταμεῖον τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ³⁴.

Ἀπὸ τοῦ 1778 τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων ἀναλαμβάνει ἡ Κοινότης ἔναντι σταθεροῦ ποσοῦ καὶ οὐχὶ ἐκμισθωτῆς ἢ Τούρκου εἰσπράκτωρ. Τούτο ἦτο προνόμιον δοθὲν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμίτ Μουσταφᾶ διὰ τὰς προσενεχθείσας εις αὐτὸν ὑπηρεσίας διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κριμαίας ἀπὸ μέρους τῶν πλοίων τῆς Ὑδρας³⁵. Ὁμοίως, ἡ Ὑδρα ἀποδεσμευμένη ἀπὸ πάσης ἐποπτείας τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων, ἤτις θὰ ἐγένετο πρόξενος ἐμποδίων, ἀνέπτυξε τὸ ναυτικὸν τῆς ἐπιτυχούσα τὴν προστασίαν καὶ ἀνάπτυξίν τῆς ὡς συνέθη ἐπὶ Βούλγαρη³⁶.

34) Γ. Κριεζῆ : Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, Πάτραι, 1860 σελ. 160.

35) Τὸ σχετικὸν διάταγμα, ὡς τοῦτο ἀναφέρεται εις τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ὑδρας, ἔχει ὡς ἐξῆς : (Αὐτοκρατορικὸν σῆμα)

Μετὰφρασις ὑπὸ Λιβανοῦ διερμηνέως τουρκικῆς (πρωτότυπον σώζεται παρὰ τῷ πρωτοδικεῖῳ Λαρίσης).

« Ἀβδούλ Χαμίτ Μουσταφᾶ ὁ πάντοτε νικητῆς. Διακεκριμένος μεταξὺ τῶν ἱεροδικῶν καθ' Ὑδρας ἀξιοθείσασαι αἱ γνώσεις σου, καὶ σεῖς καυχήματα τῶν ὁμοίων σας ἀξιωματικῶν ἀξιοθελῆ ἡ δύναμίς σας.

» Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ μου διατάγματος πληροφορεῖσθε, ὅτι ὑπὸ τὸν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος καπετὰν πασᾶ, τοῦ παρισπουδάστου Βεβύρη Γαζῆ Χασὰν πασᾶ (διατηρῆσαι Κύριος ὁ Θεὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ) υπεβλήθη μοι ἔκθεσις ὅτι οἱ πλοίαρχοι Ὑδρας οἱ διατελοῦντες εις τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μας στόλου καὶ ἀκολουθοῦντες διὰ τῶν πλοίων αὐτῶν τὰς αὐτοκρατορικὰς γαλέρας, τοῦ ἀποσταλέντος εις τὴν Μαύρην Θάλασσαν τελευταίου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ εἰρημένου καπετὰν πασᾶ, ἀρκετὰς προσήνεγον ὑπηρεσίας εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν μου στόλον διὰ τῶν πλοίων αὐτῶν, δι' ἧς με ἰκετεύουσιν ὅπως ἢ κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου ἐκαστοῦ ἔτους εις ἐκμισθωτὰς παραχώρησις καὶ διαχειρίσις τῆς δεκάτης τῆς νήσου Ὑδρας ἐκ μέρους τῶν κατὰ καιρὸν καπτὰν πασᾶδων παύση τοῦ λοιποῦ καὶ ἀνατεθῆ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ὑδρας (τὴν κοινότητα) ἢ εἰσπραξίς τῆς δεκάτης, ὑπὸ τὸν ἕρον ἕνα καὶ εις τὸ μέλλον ἀκολουθοῦντες ἐν ἀνάγκῃ, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε, τὸν αὐτοκρατορικὸν μου στόλον καταβάλλωσι πάντα ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ μετὰ ζήλου ὑπηρετήσαν μέχρι τοῦδε καταστάντες ἄξιοι τῆς εὐσπλαχνίας καὶ εὐνοίας μου, ἐξαίτουται δὲ τὴν ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ὄρων ἔκβασιν ὑψηλοῦ μου προστάγματος, ὅπως μὴ πιέζωνται καὶ καταθλιβῶνται ἀλλὰ τυγχάνουν προστασίας καὶ υπερασπίσεως ἐκ μέρους τῶν καπετὰν πασᾶδων καὶ ἄλλων ἐν ἰσχύϊ, τούτου ἔνεκεν ἐξέδωκα τὸ αὐτοκρατορικὸν μου τοῦτο φερμάνιον συμφώνως με τὴν ἔκθεσιν τοῦ εἰρημένου βεβύρη μου καὶ διατάσσω ἕνα, λόγῳ τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιδειχθέντος ζήλου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στόλου ἀνατίθεται εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοῦ λοιποῦ ἢ εἰσπραξίς τῆς δεκάτης συμφώνως με τὴν αἰτήσίν των, καταβάλλεται δὲ τοῦ λοιποῦ πᾶσα εἰσπραξία καὶ προσπάθεια ὅπως οἱ εἰρημένοι ἰκέται μου κάτοικοι Ὑδρας μὴ καταπιέζωνται ἐκ μέρους τῶν καπετὰν πασᾶδων καὶ ἄλλων οἰωνδήποτε, ἀλλὰ τυγχάνωσι προστασίας καὶ υπερασπίσεως ὥστε, ἅμα τῇ λήψει τοῦ ὑψηλοῦ μου τούτου φερμανίου διὰ τοῦ κοιμιστοῦ αὐτοῦ, ἐνεργήσατε συμφώνως καὶ ἀπαρεγκλίτως, δεικνύοντες τὸν δέοντα σεβασμὸν πρὸς τὸ ἱερὸν σῆμα μου.

» Ἐγράφη ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Ζυλκαδὲ τοῦ ἔτους 1192 (1778) ἀπὸ ἐγείρας (Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1478 - 1802, τόμ. Α').

36) Ἀ. Λιγνός : Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, Ἀθήναι, 1946, σελ. 74.

Κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου, ὅτε ἤρχιζε τὸ οἰκονομικὸν καὶ πολιτικὸν ἔτος, ὁ Καπουδᾶν Πασᾶς ἐξέδιδε διάταγμα (μπουγουρουλδι)³⁷ διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων. (Οἱ φόροι αὐτοὶ ἦσαν ὁ κεφαλικὸς (χαράτσι), ὁ ἐπὶ βοσκητῶν γαϊῶν (οὐσούρεα), ὁ ἐπὶ τὴν παραγωγὴν προϊόντων τῆς γῆς (δεκατία), ὁ τελωνειακὸς φόρος (κουμέρκια), κατέβαλλε δὲ ἡ κοινότης τὸν ἐτήσιον φόρον εἰς δύο δόσεις: Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου (ἐλτιζάμι ἢ πεσινάτι) καὶ κατὰ τὸν Ἰ ὕλιον—Αὐγουστον ὅτε ὁ Καπουδᾶν Πασᾶς ἐξήρχετο πρὸς περιοδείαν ἀνά τὴν νῆσον.

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης τῆς νήσου μετετρέπη οὖν τῷ χρόνῳ ἀπὸ γεωργικῆς καὶ ποιμενικῆς εἰς ναυτικὴν, ὁ φόρος τῶν 5.000 γροσίων ἐξηκολούθει, τούτων ἕκαστος, κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, ἐπενδυομένων εἰς τὸν ἐφοπλισμὸν 10—15 λατινάδικων πλοίων χρησιμευόντων ὡς ὑδροφόρων τοῦ Τουρκικοῦ στόλου³⁸. Τῷ 1745 ἐπὶ πλέον στέλλονται καὶ 10 ναῦται οἱτινες τῷ 1760 διπλασιάζονται διὰ τὰ πενταπλασιασθῶσι τῷ 1770, στελλομένων 100 ναυτῶν.

Πάντα τὰ ἐξοδα ταῦτα τῆς νήσου δὲν ἦσαν μεγάλα, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνον ἐν καιρῷ πολέμου ἡ νῆσος ὑπερχεοῦτο εἰς τὴν ἀποστολὴν πολλῶν ναυτῶν, ὅποτε τὸ ποσὸν τῶν φόρων ἐξωγοῦτο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εἰρηρικὴν περίοδον ὅτε ἐφθάνον εἰς τὸ τέταρτον αὐτῶν.

Πλὴν δὲ τῆς μισθοδοσίας τῶν πληρωμάτων³⁹, ἦν κατέβαλλεν ἡ Ἰδρα συγ-

37) «Γαζή Χασάν πασᾶς ἐλέφ Θεοῦ βεζύρης καὶ καπουδᾶν πασᾶς (Γραφὴ Βελισσαρίου γραμματέως τοῦ διερχομένου τοῦ στόλου).

»Προσετώτες καὶ ἐπίτροποι καὶ ὅλοι ἐσεῖς τοῦ αὐτοῦ νησιοῦ παραβοκίριοι καὶ ρεϊζήδες. Βλέποντες τὸν παρόντα ἡμέτερον ὑψηλὸν τοῦ ἡγεμόνος ὀρισμὸν, ἔστω εἰς εἰδησίαν σας ὅτι τὸ ἐλτιζάμι τοῦ νησιοῦ σας τοῦ παρόντος χιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐνενηχοστοῦ ἐνάτου ἔτους ἀπὸ πρώτης Μαρτίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου, τὸ ἐδώσαμεν τοῦ παρόντος... (κενὸν) τὸν ὅποιον θέλετε γνωρίζετε διὰ βοεβόδα καὶ ἀμπίτην σας παραδίδοντες αὐτῶ τὰ χαράτζια σας καὶ οὐσούρια τῶν ὄσων βλαστάνει ἡ γῆ, κουμέρκια, καὶ εἴτε ἄλλο κανονικὸν καὶ συνηθισμένον εἶναι τοῦ βοεβοδαλικίου δικαίωμα καὶ προσφέροντας αὐτῶ καὶ τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν ὡς πρὸς τὸν ζαμπίτην σας καὶ εὐπείθειαν. Ἐξεδόθη ἀπὸ Βασιλεύουσας ἐν ἔτει 1783 Μαρτίου 1η» ('Αρχεῖον Ἰδρας: Τόμος Α', σελ. 3 - 4).

Καὶ εἰς ἕτερον διάταγμα «... τὸ Ἰλτιζάμι τοῦ νησιοῦ σας τοῦ παρόντος χιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐνενηχοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἀπὸ πρώτης Μαρτίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου, χρόνον δηλαδὴ ἓνα ὁλόκληρον, τὸ ἐδώσαμεν πρὸς τὸ κοινὸν ραγιάν μακτοῦ τὸν ὅποιον θέλετε γνωρίζετε διὰ βοεβόδα καὶ ζαμπίτην σας, παραδίδοντες αὐτῶ τὰ χαράτζια σας καὶ οὐσούρια τῶν ὄσων βλαστάνει ἡ γῆ κουμέρκια καὶ εἴτε ἄλλο κανονικὸν καὶ συνηθισμένον τοῦ βοεβοδαλικίου εἶναι δικαίωμα, καὶ τὰ ἔχετε πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν ὡς πρὸς τὸν βοεβόδα καὶ ζαμπίτην σας εἰσακούοντες εἰς τὰς δικαίας καὶ εὐλογοφανεῖς ἀποφάσεις του. Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ διβάνι τοῦ βασιλικοῦ τερσανῆ ἐν ἔτει 1788, Μαρτίου 1η» ('Αρχεῖον Ἰδρας: Τόμος Α', σελ. 5 - 6).

38) Ὅταν ὁ Σαχᾶν πασᾶς τῷ 1778 ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Τουρκικοῦ στόλου πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς Κριμαίας, προσετέθησαν εἰς τὸν στόλον του καὶ 32 λατινάδικα τῆς Ἰδρας ἧτοι εἰσφορὰ πέραν τῶν 5.000 γροσίων (Γ. Κριεζή: σελ. 162).

39) Ὁ μισθὸς τῶν ναυτῶν ἀνερχόμενος εἰς 20 γροσία ἐπληρόνετο ὑπὸ τοῦ ναυαρχικοῦ ταμείου ὅμως αἱ ἀμοιβαὶ αὐταὶ δὲν ἐξήρχον δι' ὁ καὶ ἡ Ἰδραϊκὴ κοινότης ἠναγκάσθη ἐν συμ- πληρώσει μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 25 - 30 γροσίων ἐκ τοῦ ταμείου τῆς. (Γ. Κριεζή: αὐτόθι).

χρόνως πρόεδρινε και εις επανόρθωσιν τῶν ζημιῶν, ἐσάκις δ στόλος κατέπλεεν εις Ὑδραν⁴⁰. Προσέτι ὑπεχρεούτο ἡ νῆσος νὰ ἐφοδιάζη μὲ τροφίμα και νὰ ἀμείβῃ τοὺς ὑπαλλήλους (μπουμπασίρηδες) και τὰς ἀκολουθίας αὐτῶν, δίδουσα ἐπὶ πλέον φιλοδωρήματα διὰ ὑπηρεσίας και διευκολύνσεις (μπαχτισίσι, χισμέτι, χεδιζέ). Αἱ δαπάναι οὕτως ἠϋξάνοντο δι' ὅ και ἡ Κοινότης συνῆπτε δάνεια⁴¹ ἐκ τῶν εὐπόρων κατοίκων και ἀπὸ τινος ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲ τόκον ὑπέρογκον. Προσέτι πρὸς κάλυψιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς νήσου ἐπεβάλλοντο ἔκτακτοι εἰσφοραὶ και φορολογία ἐπὶ τοῦ μεριδίου τῶν πλοίων και ναυτῶν, βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῶν κερδῶν και τοῦ τόκου τοῦ κεφαλαίου. Ἐπίσης, δέον νὰ προσθέσωμεν και ἄλλου: πόρους ὡς οἱ φόροι ἐπὶ οἰκοδομῶν ὅπου ἤσκαετο ἐπάγγελμα, ὕψους 100% ἐπὶ τοῦ εἰσπραττομένου ἢ ὑπολογιζομένου ἐνοικίου ἐὰν τυχὸν ὁ ἰδιοκτήτης ἦτο ὁ ἐξοσκῶν τὸ ἐπάγγελμα, τὸ κατ' ἔτος καταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκάστης οἰκογενείας χαράτσι, περιλαμβανομένων και τῶν ἀρρένων μελῶν τῆς οἰκογενείας, τὰ ὅποια ὑπανδρεύοντο θεωρουμένων τούτων ὡς ἀρχηγῶν οἰκογενείας⁴², και τὴν ἀναγκαστικὴν εἰσφορὰν. Ἡ τελευταία ἀφέρα: α) κατοίκους μονίμους Ὑδρας, β) μονίμως ἐν Ὑδρᾷ ξένους ἐγκατεστημένους και ἀναλόγως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐκάστου κατάστασιν.

Τὴν εἰσπραξιν ἀνελάμβανεν ὁ ἐφημέριος ἐκάστης ἐνορίας, ὅστις καθήρτιζε κατάλογον τῶν εἰς χαράτσι ὑποκειμένων ἐνοριτῶν του, τὸν ὅποιον παρέδιδεν εἰς τὴν κοινότητα, αὕτη κατεχῶρει τοὺς καταλόγους, ὅπως εἶχον καταρτίσει τούτους οἱ ἱερεῖς, εἰς τὸ γενικὸν κατάστιχον τῆς εἰσπράξεως τοῦ χαρατσοῦ και τῆς ἀναγκαστικῆς εἰσφορᾶς, ἀνεγράφετο δὲ και τὸ ποσὸν τὸ ὅποιον θὰ ἐπλήρωνεν ἕκαστος δι' ἀναγκαστικὴν εἰσφορὰν. Τὸ χαράτσι ὑψίστατο μέχρι τοῦ 1821, ἡ δὲ ἀναγκαστικὴ εἰσφορὰ μέχρι 1806 ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ φόρου ἐπιτηδεύματος, διὰ νὰ καταργηθῇ ἔκτοτε ὁ φόρος τῶν βουσκησίμων γαιῶν και ἡ δεκάτη⁴³.

Αἱ πρὸς τὴν Πύλῃν ὑποχρεώσεις τῆς Ὑδρας ἀπετέλουν μικρὸν ποσοστὸν συγκρινόμεναι μὲ τὰ ἔσοδα τῆς νήσου, τῆς ὁποίας ἡ κυριωτέρα πηγὴ ἦτο ἡ ναυ-

40) Ἄ. Λιγνός: ἐν. ἀν. σελ. 74.

41) Εἰς διασωθεῖσαν ἐπιστολὴν ἀναγνωρίσεως δανείου μὲ δανειστὴν τὸν ἱερέα τῆς πόλεως πληροφοροῦμεθα περὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν δανείων μολοντί οὗτος ἦτο κατὰ καιροὺς και ἀναλόγως τῶν προσώπων και ἀναγκῶν διάφορος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡς κατωτέρω:

«(Σ) 1785 Ἀπριλίου πρώτη (Ὑδρα).

«Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος γίνονται δῆλον, ὅτι τὴν σήμερον φανερώνομεν και ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ γέροντες και προεστοὶ οἱ ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ὅτι πῶς ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν προηγούμενον πατᾶ κύρ Γρηγόριον γρόσια τὸ ἀριθμὸν χίλια ἦτοι ἀρ. 1000 τὰ ὅποια ἄσπρα τὰ ἐλάβομεν διὰ χρεῖαν τῆς κοινότητος οἴγουρα τῆς γῆς μὲ τὸ διάφορον τὰ δέκα ἐνδεκάμισα, ἦτοι πρὸς δεκαπέντε τοῖς ἑκατὸ τὸν χρόνον και ὑποσχόμεθα νὰ τὸ ἐγχειρίσωμεν μὲ τὸ διάφορόν τους μὲ καλὴν εὐχαρίστησιν σῶα και ἀνελλιπῆ και διὰ τὸ ἀληθὲς ἔγινε τὸ παρὸν ὑπογεγραμμένον ἐσφραγισμένον και μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος τοῦ νησίου μας εἰς ἀσφάλειαν». (Ἀκολουθοῦν ὑπογραφαὶ μὲ παραπλεύρωσ τὴν λέξιν βεβαιώω). 1796 Ἰουλίου 22, (Ἀρχεῖον Ὑδρας: Τόμ. Α', σελ. 7).

42) Ἄ. Λιγνός: σελ. 75.

43) Ἄ. Λιγνός: αὐτόθι.

τιλία⁴⁴. Δι' ὅ καὶ ἡ κοινότης ἐπέβαλλε φόρον τόσον ἐπὶ τοῦ μεριδίου τῶν πλοιοκτητῶν ὅσον καὶ ἐπὶ ἐκείνου τῶν ναυτῶν. Κατὰ τὴν 1ην Φεβρουαρίου τοῦ 1786 ὁ φόρος ὠρίσθη εἰς 2,50 γρόσια κατὰ μερίδιον δηλ. ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ κοινότης αὐξομειώνει ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς τῶ ποσὸν τῶν εἰσπραττομένων φόρων. Τὴν 15ην Σεπτεμβρίου 1787 ὁ φόρος κατὰ μερίδιον κατῆλθεν εἰς 18,50 γρόσια καὶ τὴν 26ην Ἰουνίου 1788 εἰς 2 γρόσια διὰ τὴν ἀνέλθη τὴν 25ην Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς 11 γρόσια. Τὴν 10ην Ὀκτωβρίου ὁ φόρος ἦτο 12 γρόσια καὶ τὴν 1ην Ἰουνίου 1790 ἀνῆλθεν εἰς 20 γρόσια. Μέχρι τοῦ 1798 ἔχομεν ὠρισμένας αὐξομειώσεις, τὴν δὲ 1ην Ἀπριλίου 1803 ἡ φορολογία κατὰ μερίδιον καταργεῖται καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔχομεν ἐπὶ τοῦ φορτίου φόρον ἀνεξαρτήτως ἀποστάσεως ὅπου τοῦτο μετεφέρετο. Ὁ φόρος οὗτος ἀνέρχεται εἰς 2,50 παράδες κατὰ κιλόν. Τῷ 1808 τὰ μικρὰ πλοῖα καταβάλλουν φόρον ἡμῖσι παρὰ κατὰ κιλὸν καὶ τῷ 1809 ὁ φόρος διὰ τὰ μεγάλα πλοῖα ἀνέρχεται εἰς 2,5 παράδες κατὰ κιλὸν καὶ διὰ τὰ μικρὰ εἰς 1 παρᾶ. Ὅμως ἐνῶ ὁ νόμος ἐπιβάλλει διάφορον, μεταξὺ μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων φόρον, δὲν διαφοροποιεῖ τὴν ἐπιβολὴν τῶν φόρων ἀναλόγως τῶν ἐπιτυχανομένων κερδῶν. Τὴν 21ην Μαρτίου 1816 θεσπίζεται νόμος ἐπιδικρύνων κατὰ 5% τὰ κἀκέρδη τῶν πλοίων, τὰ ὅποια διενέμοντο οἱ πλοιοκτῆται, τὸ πλήρωμα καὶ οἱ κάτοχοι τῶν κεφαλαίων, τοῦ τόκου ὀριζομένου ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως. Τὸ ἐπίπεδον τούτου τοῦ τόκου ὠρίσθη θάσει τοῦ ἀστικοῦ καὶ ναυτεμπορικοῦ νόμου τῆς 1ης Μαΐου 1818. Οὕτω, διὰ Μάλταν καὶ Σικελίαν ἔστιν τὸ μερίδιον τῶν συντροφοναυτῶν ἀνέρχεται εἰς 35 ταλλ. ὁ τόκος εἶναι 20%, διὰ Λιβόρνον καὶ Γενουὴν ἐπὶ μεριδίου 40 ταλλ. 22%, ἐπὶ δὲ μεριδίου 50 ταλλ. ὁ τόκος εἶναι 27%, διὰ τὴν Λισαβῶνα ἐπὶ μεριδίου 70 ταλλ. 35% κλπ. Οὕτως, αἱ ἐκ τῆς φορολογίας τῶν πλοίων εἰσπράξεις ἦσαν τόσον μεγάλαι ὥστε τὸ 1803 νὰ εἰσπραχθῶσιν 57.019,27 γρόσια, τὸ 1812 242.111,24 γρόσια καὶ τὸ 1820, ἐν ἔτος πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς Ἐπαναστάσεως, 43.373,15 γρόσια.

Τὰ μεγάλα κέρδη τῶν πλοίων πραγματοποιοῦνται κατὰ τὴν περίοδον τῶν Νηπολεοντείων πολέμων ὅτε εἰς τὸ μετὰ τῆς Δύσεως ἐμπόριον τὸ 1811 ταῦτα φθάσονται εἰς 5.364.205 γρόσια, τὸ 1816 τὰ 7.749.510 γρόσια ἀπὸ δὲ τοῦ 1817 κἀτέρχονται διὰ τὴν ἐκπέσουν τὸ 1820 εἰς 1.375.039 γρόσια.

Ἐκ τῶν φόρων ὁ τελωνειακὸς φόρος⁴⁵ ἀνῆρχετο εἰς 2,5% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσκαγομένων εἰδῶν, τὰ δὲ ὑπὸ διαμετακόμισιν εἰς 1 $\frac{1}{4}$ %. Τὰ ὑψίσματα ἐφορολογεῖτο ἀναλόγως τοῦ τόπου προελεύσεως καὶ τῆς ποιότητος, προσέτι δὲ ἐπεβάλλοντο κατὰ τῆς λαθρεμπορίας ποιναί. Τὰ ἀλίπαστα ἐπίσης ἐφορολογοῦντο ἀναλόγως τοῦ εἶδους αὐτῶν, χαψί, σαρδέλλα, σκουμπρί, παλαμίδα μεταξὺ 1—2 γρόσια τὸ βαρέλι. Τὸ χαβιάρι ἐπίσης ἐφορολογεῖτο κατὰ βαρέλιον, ἦτο: τῶν 300 ὀκάδων γρόσια 15 τὸ βαρέλι, τῶν 400 ὀκάδων 20 γρόσια τὸ βαρέλι, καὶ τῶν 500 ὀκάδων 25 γρόσια τὸ βαρέλι.

Ὅταν τὰ ἐμπορεύματα δὲν ἐπωλοῦντο καὶ ἐπεβιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐν πλοῖον εἰς τὸ ἄλλο, χωρὶς νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, περιήρχοντο εἰς τὴν κατηγο-

44) L. Choumanidis: op. cit σελ. 34 κ. ἐπ.

45) Ἀρχεῖον Ἰδρύματ' Ἰστορίας: Τόμ. ΣΤ', σελ. 441—442.

ρίαν τῶν ὑπὸ μετεκχώμισιν καὶ ἐπλήρωνον ἡμῖσι παρὰ διὰ κάθε γρόσι ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἡγοράσθησαν. Ἐνῶ ἂν ἐπωλοῦντο χωρὶς νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ μετεφέροντο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πλοίου εἰς τὸ ἄλλο, ἐπλήρωναν δολόκληρον τὸν τελωνειακὸν φόρον, ἥτοι ἕνα παρὰ διὰ κάθε γρόσι, καταβλλομένου τοῦ φόρου κατὰ τὸ ἡμῖσι ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμῖσι ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ, ἐκτὸς καὶ ἂν προέβαινον εἰς ἰδιαιτέραν συμφωνίαν. Ἐπίσης, ὁ νόμος προέβλεπε διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐμπορεύματα ἐπεβιβάζοντο εἰς τὴν ξηρὰν ὅπου θὰ ἐπλήρωναν δολόκληρον τὸν φόρον, ἐνῶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐπεβιβάζοντο διὰ νὰ ἐξαχθοῦν, ὑπὸ τοῦ κομίσαντος ταῦτα εἰς τὴν νῆσον ἐμπορίου, οὗτος ἀπηλλάσσεται πάσης φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, εἰς περίπτωσιν δὲ ἐξαγωγῆς των ὑπὸ ἀγοραστοῦ οὗτος ὑπεχρεῦτο νὰ καταβάλλῃ δολόκληρον τὸ ποσὸν τοῦ φόρου.

Ἐκ τῶν διαφόρων ἀπολογισμῶν τῆς κοινότητος αἵτινες διεσώθησαν, τὰ ἐκ τελωνειακῶν φόρων ἔσοδα ἐκυμάνοντο ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1808 περὶ τὰ 15.000 γρόσια, ἰδιαιτέρως τοῦ 1807 ὅτε λόγῳ τῆς τότε ἀποστασίας ἠλαττώθη τὸ ποσὸν τούτων εἰς 4.982,33 γρόσια, τὸ 1818 ἀνῆλθον εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον, ἥτοι τὰ 51.946,33 γρόσια καὶ ἐν ἔτος πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ 30.670,20 γρόσια⁴⁶.

Ἐκ τῶν ἐσόδων αὐτῶν κονδύλια διατίθενται διὰ διαφόρους χάριν τῆς νήσου δαπάνας τῆς Κοινότητος. Αἱ δαπάναι αὗται ἀφοροῦν εἰς τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, λοιμοκαθαρτήρια (λαζαρέτα) καὶ νοσοκομεῖα πανωλοβλήτων (ὄσπιτάλια) ἰδρυθέντα κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδημίαν πανώλους τοῦ 1792. Ἐπίσης, ἡ κοινότης προβαίνει εἰς δαπάνην ὑποχρεωτικῶν ἐμβολιασμῶν (βιταίνισμα) τῶν κατοίκων καὶ ἰδίως τῶν παιδίων κατὰ τῆς εὐφλογίας. Προσέτι ἡ ἀγαθοεργὸς χεὶρ τῆς Κοινότητος ἀπλοῦται καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀδυνατοῦντας νὰ προσφέρουν ἐργασίαν, δεδομένου δὲ ὅτι οἱ Ὑδραῖοι εὐπόρουν ἡ κοινωνικὴ πρόνοια περιελάμβανε τοὺς ξένους ἀπόρους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο ἀρκούντως προοδευμένη ἐν Ὑδρᾷ, τῶν ἱερέων ἀποτελούντων τὴν βᾶσιν τῶν φώτων τῆς Παιδείας, τῶν μαθητῶν διδασκομένων ἐκ μικροῦ βιβλίου καλουμένου φυλλάδι, εἶτα ἀπὸ τὸ φτώγη (δοκτῆχος), τὸ ψαλτήρι (Ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ), τὸν ἀπόστολον (πράξεις τῶν ἀποστόλων) καὶ τὸ Εὐαγγέλιον⁴⁷. Τὸ πρῶτον συστηματικὸν σχολεῖον ὅμως ἰδρύθη τὸ 1749 μὲ ἀμοιβὴν διδάσκαλου 200 γρόσια ἑτησίως, ἅτινα ἀνῆλθον τὸ 1816 εἰς 400 καὶ 100 γρόσια διὰ τὸν ὑπηρέτην τοῦ διδασκάλου. Πλὴν ὅμως τοῦ σχολείου τούτου ὀνομαστὴ ἦτο ἡ ἀπὸ τοῦ 1749 ἰδρυθεῖσα Νευτικὴ Σχολὴ τῆς Ὑδρας κατόπιν δωρεᾶς τοῦ Ἰωάννου Σουρμπᾶ.

Τὸ ἀντίθετον μὲ τὰς κοινότητας τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν ὅτι ἀπελάμβανον προνομίων συνέβαινε μὲ ἄλλας, ὡς ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς δὲν ἐτήρησεν οὐσιαστικῶς κανονικὴν φορολογικὴν μεταχείρισιν ἐπὶ τῶν ὑπηκῶν του, διότι ὅτε εἶχεν ἀνάγκη νὰ συμπληρώσῃ ποσὰ ἐλλείποντα ἐκ τοῦ Ταμεῖου του ἐπεβάρυνεν ἁμέσως τοὺς ὑπηκούς του πρὸς εἰσπραξίν

46) I. Choumanidis: αὐτόθι.

47) Ἀ. Λιγνός: σελ. 163.

των ποσῶν αὐτῶν διὰ πικντοίων φόρων καὶ ἐκτάκτων εἰσπράξεων⁴⁸. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἦτο λίαν πλούσιος εἰς ἔσοδα, ἐνῶ αἱ δαπάναι του ἦσαν οὐχὶ τόσοσιν μεγάλαι ὥστε νὰ προστίθεται νέος πλοῦτος εἰς τὸν ἥδη υπάρχοντα.

Ἡ εἰς νομισματικὰ περιουσία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀνῆρχετο εἰς 72.640.000 πιάστρα (περίπου 1.000.000 χρυσᾶ φράγκα), ἡ δὲ περιουσία του εἰς τιμαλφή, πολυτίμους λίθους, ὄπλα καὶ διάφορα ἀντικείμενα εἰς 50.000.000 πιάστρα⁴⁹. Ἐπενδύσας διάφορα ποσὰ εἰς τὴν γῆν, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, κατέστη εἰς τῶν μεγαλυτέρων γαιοκτημόνων τοῦ κόσμου, κατέχων 403 τσιφλίκια εἰς Ἡπειρον, 263 εἰς Θεσσαλίαν, 137 εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ 77 εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ὥστε ἡ ἔγγειος περιουσία του νὰ εἶναι ἔτι μεγαλυτέρα ἐκείνης τῶν θησαυρῶν του⁵⁰.

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ὅμως πρόβεινεν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ εἰς μεγάλας δαπάνας ἀφορώσας εἰς τὴν Αὐλὴν, τὰ πλούσια ἀνάκτορά του, τὸ χαρέμι του, τὰ δημόσια ἔργα, τὰς διπλωματικὰς δαπάνας, τὸν στρατόν· εἰς τὰς δαπάνας δὲ ταύτας δέον ὅμως ὅπως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οὗτος ἐπλήρωνεν ἐλάχιστα τοὺς ὑπ' αὐτοῦς υπαλλήλους· Ἑλλήνας καὶ ξένους ἐνῶ ἐλάμβανε δωρεὰς καὶ μερίδια ἐκ κληρονομίας καὶ δῶρα εἰς εἶδος (πεσοκέ). Οἱ κάτοικοι τῶν στρατιωτικῶν καταυλισμῶν του ὑπεχρεοῦντο ἐπίσης νὰ συντηρήσουν τοὺς στρατιώτας, ἐνῶ ὑπέκειντο εἰς διαφόρους ἀγχαρείας καὶ παρεισπράξεις⁵¹. Τὰ τακτικὰ ὅμως ἔσοδα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ προήρχοντο ἐκ φόρων, τελῶν, φόρων κληρονομίας, καὶ μονοπωλίων. Τὸ χαράτσι κατεβάλλετο εἰς τὸν Σουλτάνον, ὑπῆρχε καὶ ἕτερος παρόμοιος φόρος ὅστις ἦτο καὶ περισσότερον βαρὺ καὶ τὸν ὅποσον εἰσέπραττεν ὁ Ἀλῆς⁵². Ἐπίσης εἰσέπρατε φόρον ἐπὶ τῶν προβάτων εἰς ὃν συμπεριλαμβάνετο καὶ ὁ τοῦ ποιμένος, ἀνερχόμενος εἰς 4,5 πιάστρα κατὰ πρόβατον⁵³, ἀλλὰ τοῦ φόρου τούτου εἰσπραττομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, οὗτος εἰσέπραττε τοὺς φόρους ἐκείνους, οἵτινες κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον προήρχοντο ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας του λαμβάνων ἐτησίως τὸ 120% ἐκ τῶν ζώων τὰ ὅποια ἐνεπιστεύετο εἰς τοὺς βοσκούς του, ἐκτὸς τοῦ τυροῦ καὶ τοῦ βουτύρου.

Ἐπίσης εἰσέπραττε διάφορα ἔσοδα ἐκ τῶν λιχθυοτροφείων του (λ.χ. ἐκ λίμνης Ἰωαννίνων 15.000 πιάστρα ἐτησίως) τέλη καὶ διαπύλια, ἀνερχομένων τῶν ἐκ τούτων ἐσόδων εἰς 1.500.000 τὸ ἔτος. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τῆς δημιουργίας ἐξ ἐμ-

48) A. Andreadès : Ali Pacha de Tébélin Economiste et Financier εἰς «Ἔργα», τόμ. Α', σελ. 723.

49) A. Andreadès : σελ. 728.

50) A. Andreadès : σελ. 730.

51) «Ὅταν τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς Τεπελένι κατεστράφη ἐκ πυρκαϊῆς ἐκάλεσε τοὺς υπηκόους του νὰ τὸ κτίσουν καὶ νὰ τὸ ἐπιπλώσουν ἐκ νέου πιθανόν δὲ κατ' Ἀνδρέαδην, νὰ ἀπεκόμισε καὶ κέρδη ἐξ αὐτῆς τῆς πυρκαϊῆς. Ἴνα λάβωμεν μίαν ἰδέαν αὐτῶν τῶν ρυπαρῶν διαγραφῶν παραθέντων τὸ κείμενον τῶν λόγων τοὺς ὁποίους ἀπηύθυνεν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν Κουκουλιῶν: «Σὰς ἀγαπῶ ὅπως ἀγαπῶ καὶ τὸ χωρίον σας. Καὶ διὰ νὰ σὰς τὸ ἀποδειξῶ σὰς προσκαλῶ νὰ μοῦ κτίσετε μίαν οἰκίαν μὲ καταστήματα. Πρέπει νὰ τελειώσετε ἐντὸς ἑξῆ μηνῶν διότι ἄλλως ἀλλοίμονόν σας». (A. Andreadès : σελ. 733).

52) A. Andreadès : σελ. 740.

53) Leake: Τομ. Δ', σελ. 85.

μέσων φόρων και δὴ ἐκ τελῶν ἐσόδων ὁ Ἄλῃς ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον πντοιοτρόπως, ἔτι δὲ και δι' ἐμποροπανηγύρεων, οὐδέποτε ὁμως λητμονῶν τὰς αὐθαχειρίας του και τὴν ληστρικήν φορολογικήν του πολιτικήν. Προσέτι δὲ αἱ αὐθαχειρίαὶ τοῦ Ἄλῃ ἐξικονοῦντο οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἐκ κληρονομίας ἔσοδά του, τὰ ὁποῖα ὑπερέβαινον τὸ 10% τοῦ κανονικοῦ φόρου κληρονομίας, ἀλλὰ και εἰς τὴν νόθευσιν τῶν τουρκικῶν νομισμάτων⁵⁴. Τοιαύτη ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ, ἣτις ἦτο ἡ ἐπαχθεστέρα τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἐφ' ὅσον ἦτο ἔτι βαρύτερα ἐκείνης τὴν ὁποῖαν ἐπέβαλλεν ἡ Πύλη⁵⁵.

Οἱ Ἕλληνες ὁμως εἶχον και ἕτερα θάρη, προσερχόμενα ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐπιβιώσεώς των ἀπὸ πλευρᾶς ἐθνικῆς και κοινωνικῆς ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν υγείαν, κλπ.

Προκειμένου περὶ τῆς ἐκπαίδεψεως αἱ δαπάναι αὐταὶ εἴτε ἐκαλύπτοντο ὑπὸ διαφόρων δωρεῶν, ἰδίως Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἴτε ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1638—1808) και τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (1717—1808) ἤρχισεν οὐσιαστικῶς ἡ μὴ πρὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ὑφισταμένη παιδεία, ἣτις διειτῆρει 35 σχολεῖα εἰς 30 πόλεις. Τὰ σχολεῖα ταῦτα εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Σελῆμ Γ' διορισθέντος γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων και νοσοκομείων Δημητρίου Μουρούζη. Τὰ νοσοκομεία ἦσαν τὸ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους εἰς Σμύρνην, τὸ Ναυτικὸν Νοσοκομεῖον ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Σταυράκollου εἰς Γαλατᾶ, τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Τουλᾶδων και τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Πεῦόγλου ἐπίσης εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα τρία νοσοκομεία ἐτέθησαν ἀπὸ τοῦ 1794 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Μουρούζη⁵⁶.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ δαπάναι ἦσαν ἐπίσης ὑπέρογκοι, ὡς τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν ἐσόδων ἃς ἀπεκόμιζεν ὁ Πατριάρχης και οἱ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες. Τὰ ἔσοδα ταῦτα ἀναδιβάζονται τὴν παρχμονὴν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς 1.000.000 πιάστρα διὰ τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον (κοινὸν ταμεῖον) τοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἐξέδιδε και τίτλους (αὐλικαὶ ὁμολογίαι), ζητουμένους ἕνεκα τῆς ἀξίας των οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ και ὑπὸ τῶν Τούρκων⁵⁷. Ὁ Πατριάρχης ἀπελάμβανε τῆς κληρονομίας τῶν ἀρχιεπισκόπων, τῶν μὴ ὑπᾶνδρων ἱερέων, φόρων ἐκ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν, ἐπισκοπῶν, και φόρων ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως και συμφώνως πρὸς τὰς μεταξὺ

54) A. Andreadès: σελ. 742 - 743.

55) Ὁ Κορδάτος οὐχὶ ὀρθῶς ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ἄλῃ Πασᾶς συμπεριεφέρετο καλύτερα πρὸς τοὺς Χριστιανούς παρὰ πρὸς τοὺς Τούρκους ἀγάδες και συνεπῶς ἦτο προοδευτικότερος τῆς Πύλης ἔναντι τῶν Ἑλλήνων. (Γ. Κορδάτου: Τ' Ἀμπελάκια κι' ὁ μῦθος γιὰ τὸν συνεταιρισμὸ τους, Ἀθήνα, 1955, σελ. 48 κ. ἐπ.) νομίζομεν ὅτι ἀπλούστατα ἐπλοῦτιζεν εἰς βάρος ὅλων, ἔχων ὡς πλουσιωτέραν ἀλλὰ και εὐχερσετέραν λείαν τοὺς Τούρκους ἀγάδες τῆς περιοχῆς, ἐπολέμα δὲ τὰς ληστοσυμμορίας αἰτινες ἠμπόδιζαν τὸ ἔργον τῶν κατοίκων ἐξ ὧν προσεδόκα ἔσοδα.

56) A. Andreadès: σελ. 710 κ.ἐπ.

57) A. Andreadès σελ. 713.

του Σουλτάνου Μωάμεθ Β' και Πατριάρχου Γεναδίου, πρώην Γεωργίου Σχολαρίου συμφωνίας, ο δεύτερος κατέστη Έθναρχης και η Έκκλησία τὸ πλέον προνομιούχον τμήμα τοῦ υποδουλωθέντος Έθνους. Ἡ συμπεριφορὰ δὲ αὐτῆ τῶν Τούρκων ἔναντι τῆς ἐκκλησίας ὠφείλετο εἰς τὴν ἀντιλατινίζουσαν θέσιν τῆς. Δι' εἰδικοῦ βερατίου ἡ Έκκλησία διετήρησε τὰ κτήματα αὐτῆς, ἀπηλλαγμένα ἐπὶ πλέον πάσης φορολογίας, τὰ οὐκ ἐκτὸς τῆς, χωρὶς νὰ ἔχη δικαίωμα νὰ κτίσῃ, τὸ δὲ Πατριαρχικὸν Ταμεῖον ἀπηλλάγη πάσης φορολογικῆς συμβολῆς πλὴν ὠρισμένων τελῶν. Ἐπίσης ἀπηγορεύετο ὁ καταναγκαστικὸς ἀσπασμὸς τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἐνῶ οἱ χριστιανοὶ Ἕλληνες ὑπῆκοοι ὑπεχρεοῦντο ὅπως προσφέρωσι τὸ $\frac{1}{8}$ τῆς περιουσίας των ὑπὲρ τῆς Έκκλησίας⁵⁸.

Σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου διάφορα Σουλτανικὰ βεράτια, ἐκδοθέντα ὑπὸ τῶν διαφόρων σουλτάνων μετέτρεψαν τὰς ἀρχικὰς συμφωνίας μεταξύ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ Πατριάρχου. Οὕτως, ἐκ διαφόρων μετέπειτα ἱστορικῶν περιστατικῶν ὁ Πατριάρχης ὑπεχρεοῦτο εἰς τὴν καταβολὴν φόρου 3000 χρυσῶν νομισμάτων, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν δαπανῶν εἰς ἃς εὗτος ὑπεβάλλετο χάριν διαφόρων ἀξιοματούχων, ὡς ἐπίσης δώρων καὶ αἰτήσεων ὑποστηρίξεως διαφόρων ὑποθέσεων τοῦ Ἄπαντα ὅμως τὰ ἔξοδα ταῦτα τελικῶς ἐπέπιπτον μέσῳ τῶν διαφόρων ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων καὶ ἱερέων ἐπὶ τοῦ λαοῦ⁵⁹ ὅστις ἐκαλεῖτο νὰ πληρώσῃ ἐκτὸς τῶν 10 παράδων κατὰ οἰκογένειαν,

58) Κ. Παπαρρηγόπουλος: σελ. 508 κ.ἐπ.

59) Κ. Παπαρρηγόπουλος: σελ. 530 καὶ Α. Andreadès: L'administration financière de la Grèce, Έργα, Τόμ. Α', σελ. 714.

Εἰς φερμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ὁσμάν Γ' ἐκδοθὲν τὴν 26/6 Μαρτίου 1755 περὶ δικαιοδοσίας τοῦ Μητροπολίτου Χίου Διονυσίου, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς, ἅτινα μᾶς διδοῦν τὴν εἰκόνα τῆς ἰσχύος τῆς Έκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ ἀπὸ πλευρᾶς ὑποστηρίξεως τῆς Πύλης καὶ ἀπὸ πλευρᾶς ἐσόδων:

«Τὸ πρότυπον τῶν ἐκλεκτῶν τῶν Χριστιανῶν, ὁ Μητροπολίτης Χίου Διονύσιος, ἐξέθηκε δι' ἀναφορᾶς του, ὅτι εἰ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου Χίου καὶ τῶν περιχώρων ἔχει ἀνατεθῆ αὐτῷ, δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ἀντὶ πεσκεσίου (δώρου) 6000 ἄσπρων καὶ ἑτέρων δύο χιλιάδων ἄσπρων διὰ τὰ εἰς τὴν Μητρόπολιν Χίου προσαρτηθέντα χωρία Πυργίου καὶ Βολισσοῦ μετὰ τῆς νήσου Ψαρῶν, ἧτοι ἐν συνόλῳ 8000 ἄσπρων, οὐδενὸς δικαιουμένου νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τὴν εἰσπραξίαν τοῦ τεταγμένου δικαίωματος, ἔνιοι πολῖται, ἐξ ἰδιοτελείας ὁρμώμενοι, ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὰ τῆς εἰσπράξεως, καὶ ἠτήσατο τὴν παρεμπόδισιν αὐτῶν.

»Ἐξετασθέντων τῶν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου ἠθασυροφυλακίῳ κατατεθειμένων βιβλίων τοῦ Μουκαταᾶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ διαπιστωθέντος διὰ δερκεναρίου ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου τῶν ἀπίστων (κεφερέ) Γραικῶν τῆς Χίου ἔχει ἀνατεθῆ τῷ εἰρημένῳ κληρικῷ Διονυσίῳ, ἀντὶ πεσκεσίου 6000 ἄσπρων καὶ ἑτέρων 2000 ἄσπρων, διὰ τὰ προσαρτηθέντα χωρία Πυργίου καὶ Βολισσοῦ μετὰ τῆς νήσου Ψαρῶν, ἧτοι ἐν συνόλῳ 8000 ἄσπρων, ἐγένετο πρόσταγμα Μου, ὅπως, μετὰ τὴν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον καταβολὴν τοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν δώρου ἀνανεωθῆ τὸ Βεράτιον αὐτοῦ.

»Καταβληθέντος τοῦ κεκανονισμένου δώρου, τῶν οὐκὼ χιλιάδων ἄσπρων εἰς μετρητὰ, ἔδωκα τὸ παρὸν Αὐτοκρατορικὸν μου Βεράτιον ὑπὸ χρονολογίαν 23 Δεκεμβρίου - οὐλ - ἀχίρ 1168 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς τὸν εὐτυχῆ τῶν Ὀσμανιδῶν θρόνον, τῇ 28 Σαφὲρ 1168 (3/14 Δεκεμβρίου 1754) αἰτίας ἀναρρήσεώς μου καὶ ἐγένετο πρόσταγμα Μου ὅπως ὁ εἰρημένος κληρικὸς Διονύσιος, σφραγισθεῖσιν τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπ' αἰσίοις, παραμείνῃ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου τῶν ἀπίστων Γραικῶν τῆς νήσου Χίου μετὰ τῶν περιχώρων καὶ τῶν χωρίων Πυργίου, Βολισσοῦ καὶ τῆς νήσου Ψαρῶν, οὐδενὸς δικαιουμένου νὰ ἐπεμβαίῃ καθ' οἶον δῆποτε τρόπον, εἰς τὰ προσαρτηθέντα

καὶ ἐτέρους φόρους εἰς εἶδος, ἐπὶ τοῦ σίτου, τοῦ ἐλαίου, τοῦ οἴνου, τῆς μετάξης, κλπ, ὥστε νὰ ὑπάρχουν ἐπισκοπικὴ εἰσπράττουσκι 25.000—50.000 πιάστρα.

Χάριν τῆς ἀποκτίσεως τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώματος ἐγένοντο καὶ δωροδοκίαι εἰς μεγάλο ποσά. Οὕτως ὁ Πηχούμιος Β' ἐπλήρωσε 12.000 φλωρίνια εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνα μὲ τὴν ὑποστήριξιν του ἐπιτύχη τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχου ἐξωρισθέντος δὲ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' διεμκρτυρήθη ὁ Πατρι-

τῆ Μητροπόλει αὐτοῦ χωρὶς Πυργίου, Βολισσοῦ καὶ Φαρῶν.

»Ἐπειδὴ ὁ εἰρημένος κληρικὸς Διονύσιος, σφραγισθεῖθησαν τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπ' αἰσίου, τυγχάνει Μητροπολίτης τῶν ἀπίστων Γραικῶν τῆς νήσου Χίου μετὰ τῶν περιχώρων καὶ τῶν ὡς εἴρηται χωρίων Πυργίου, Βολισσοῦ καὶ τῆς νήσου Φαρῶν, ὀφείλουσιν ἅπαντες οἱ ἄπιστοι ραγιαδες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νὰ ἀναγνωρίζωσιν αὐτὸν ὡς ἴδιον Μητροπολίτην, ὑπακούοντες αὐτῷ καὶ οὐδῶλος ἐπεμβαίνοντες εἰς τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματά του. Ἐπίσης καὶ οἱ ἔξαρχοι Πυργίου, Βολισσοῦ καὶ Φαρῶν ὀφείλουσιν, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν θέσμινα, νὰ ἀναγνωρίζωσιν αὐτὸν ὡς ἴδιον Μητροπολίτην, διορίζοντα καὶ παύοντα αὐτούς, οὐδενὸς δικαιουμένου νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τοῦτο...

...»Ἐὰν οἱ Χριστιανοὶ μὴ ἔχοντες ἔτοιμα χρήματα διὰ νὰ ἀποτίσωσι τὰ ὀφειλόμενα τῷ Μητροπολίτῃ Κυβερνητικὰ τέλη, θελήσωσι νὰ πληρώσωσι δι' ὑφασμάτων καὶ ἐνδυμάτων, οἱ τὴν μετακόμισιν παρ' αὐτῶν ἐπιφορτισμένοι ἀντιπρόσωποι ἢ ἄνθρωποι αὐτῶν δὲν θέλουσιν ἐνοχλεῖσθαι ποσῶς εἰς τοὺς λιμένας καὶ σταθμούς ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Τελωνείου, ἀλλὰ θέλουσιν εἶσθαι ἀπληλαγμένοι παντὸς φόρου, δώρου καὶ τελωνειακοῦ δασμοῦ.

»Τὰ προϊόντα τῶν ἀμπελώνων τὰ συλλεγόμενα διὰ τὸν Μητροπολίτην ὡς καὶ πάντα τὰ λόγῳ ἐλεημοσύνης ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διδόμενα αὐτῷ εἰς γλεῦκος, μέλι, ἔλαιον, ἢ ἄλλο τι, εἰσὶν ἀπληλαγμένα παντὸς τελωνειακοῦ δασμοῦ, δώρου, ἢ ἄλλου τινὸς δικαιώματος, οὐδῶλος ἐνοχλουμένων τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ κατὰ τὴν μετακόμισιν εἶτε εἰς τοὺς λιμένας, εἶτε εἰς τὰς εἰσόδους τῶν πόλεων, ὑπὸ τῶν Τελωνῶν καὶ τελωνοφυλάκων.

»Οὐδεὶς ἀναμειγνύσθῃ εἰς τὰ ἀφορῶντα τοὺς ἀμπελώνας, τοὺς κήπους, τὰς ἐπαύσεις, τοὺς ἀγρούς, τὰ λιβάδια, τοὺς μύλους, τοὺς τόπους τῶν πανηγύρεων, τὰ ἀγιάσματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ Μονὰς ὑποκειμένας τῆς Μητροπόλει αὐτοῦ καὶ ἄλλα τοιαῦτα κτήματα, τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐργαστήρια, ἅτινα ἀφιερῶθησαν εἰς τὰς Μονὰς καὶ ἐκκλησίας αὐτῶν, ἀλλ' ἔστωσαν πάντα ταῦτα κατεχόμενα καὶ διατελεῖσθαι διοικούμενα ὡς ἀνέκλιθεν.

»Οὐδεμίαν αἰτήσιν ἐκ μέρους τῶν Πασάδων, Καδῆδων καὶ Ναχημητῶν σκοποῦσα κατηγορίαν κατὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ ἢ τὴν παῦσιν καὶ ἔξορίαν αὐτοῦ θέλει λαμβάνεσθαι ὑπ' ὄψει ἐὰν πρότερον δὲν ἐξακριβωθῇ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν καὶ ἐὰν τυχόν δι' οἰονδήποτε τρόπον ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ἢ ἐκδοσις ἐνδόξου Μου Φιρμανίου, τὸ τοιοῦτον φερμάνιον, οἰανδήποτε ἡμερομηνίαν καὶ ἂν φέρῃ, θέλει λογίσεσθαι ἄκυρον, ἀπαγορευομένης τῆς ἐπὶ τόπου ἐκτελέσεως αὐτοῦ...

»Οὐδεὶς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἢ ἄλλος τις ἀναμειγνύσθε, ὅταν ὁ Μητροπολίτης ἢ οἱ Ἐπίτροποι αὐτοῦ εἰσπράττωσι παρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ χωρίων αὐτῶν, εἰς ἐτήσιον φόρον, τὸ δικαίωμα τὸ καλούμενον ἐμβατικὸν καὶ ἐν γένει πᾶν ἄλλο δικαίωμα μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀξίας· παρακωλυθήτω δὲ πᾶσα ἐπὶ τοῦτῳ βιοπροαγία καὶ ὑπερβασία τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ παντὸς ἄλλου».

»Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων πολλοὶ οἰκογενεῖαρχαι, συνερχόμενοι μετὰ τῶν τέκνων καὶ συγγενῶν των, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ λέγουσιν τὸ «Βεράτιόν σας μνημονεῖ ὅτι ὁ φόρος εἰσπράττεται ἐξ ἐκάστης οἰκίας· ἡμεῖς ἀποτελοῦμεν σήμερον μίαν καὶ μόνην οἰκίαν, διὸ παραγγέλλομεν ὅπως μὴ ἐπιτραπῇ ἢ τοιαύτη δυστροπία, ὡς ἐπιζήμιος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ δημοσίου».

»Μηδενὶ τῶν ἰσχυρῶν ἢ ἰδιοκτητῶν Ζαμετιῶν καὶ Τιμαρίων ἐξέστω νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ Μητροπολίτου τεταγμένων δικαιωμάτων, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οἱ ἐν ταῖς ἐπαύσεσι, χειμαδίοις ἢ χωρίοις αὐτῶν εὐρισκόμενοι χριστιανοὶ εἰσὶν ἐπιστάται ἢ ἀκόλουθοι αὐτῶν...

...»Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ δυστροποῦντες εἰς τὴν καταβολὴν τῶν κανονικῶν τελῶν θέλουσι παιδεύεσθαι, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν θέσμινα, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, δικαιουμένου αὐ

άρχης Ἀλεξανδρείας, ὅστις κατηγορήθεις ἐπ' αὐθαδεῖα κατεδικάσθη νὰ καταβάλλῃ τὸ πρὸν τῶν 3.000 χρυσῶν⁶⁰.

Ἐπιπλέον ἔτι καὶ περιπτώσεις δημοπρασίας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Οὕτως, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φιλιππουπόλεως ἐπλήρωσε, ἵνα γίνῃ Πατριάρχης 24.000 χρυσῶν νομισμάτων, ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ ἐξωρισθέντος Ἰερεμίου Β' ἀδελφὸς προσήνεγκε 40.000 χρυσῶν, αἰτῶν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ νέου Πατριάρχου, οὗτος ἐξεῖρε ταῦτα διὰ νὰ ἐκνοποιοηθῇ τελικῶς ὁ Σουλτάνος. Ἀντιλαμβάνεται τις τί τὸ χριστιανικὸν ποίμνιον ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ πληρώσῃ εἰς ἐπίπτωσιν βλαβερῶν αὐτῶν τῶν ποσῶν⁶¹. Διότι καὶ ὁ Πατριάρχης μὲ τὴν σειράν του εἰσέπραξε χρήματα ἐκ τῶν λοιπῶν κατωτέρων του εἰς ἀξίωμα ἱεραρχῶν. Οὕτως ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος Α' (1654) ἐκατηγορήθη ὅτι εἰσέπραξε ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου 300.000 χρυσῶν ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βεζύρη νὰ πληρώσῃ 100.000 χρυσῶν ἵνα διατηρήσῃ τὴν θέσιν του.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἔσοδα, αἱ δαπάναι καὶ τὸ εἶδος τῶν φόρων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Οἱ φόροι ὑπῆρξαν ἐκτετατοὶ καὶ ἐξαντλητικοί, ὁ κτηματικὸς φόρος, ὁ ἐπὶ τῶν ἀγῶνων φόρος, ὁ ἐπὶ τῶν ἀρραβῶνων, ὁ ἐπὶ τῶν λειβαθίων, χειμαθίων καὶ προβάτων, ὁ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, ἐλαίου, μέλιτος καὶ σωματίων κλπ., φόροι καὶ διάφοροι ποιναὶ (τζερεμέ), τὰ ἀχαριστὰ (φόροι ἐπὶ κινήτων), αἱ ἀβηνίαι καὶ αἱ διάφοροι ἄλλαι λανθάνουσαι ἐπιβαρύνσεις, συνίστουν τοὺς τρόπους ἐφοδιασμοῦ τῶν κατακτητῶν εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἶδος πρὸς πλουτισμὸν τῶν καὶ διατήρησιν τῆς ἐξουσίας τῶν. Ἀκριβῶς ἕως ἡμερῶν ἐκ τῆς φορολογίας καταπίεσις ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἰκονομικοὶ παράγοντες ἀπετέλεσαν αἰτίαν πρὸς ἐξέγερσιν καὶ συνέτεινον ἀποφασιστικῶς ὑπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, διὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ.

Ἐπιπλέον τὴν κόμην αὐτῶν, νὰ παύῃ καὶ διορίζῃ ἄλλους ἀντ' αὐτῶν, οὐδενὸς δικαιουμένου νὰ ἀναμνησθῆται εἰς ταῦτα». (Τουρικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου: σελ. 36 - 41).

Καὶ εἰς ἕτερον φερμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ὁσμάν Γ' ἐκδοθὲν τὴν 4/15 Ἰουνίου 1755 ἀναφέρονται σχετικῶς μὲ τὰ βακουφικὰ κτήματα τῆς Νέας Μονῆς καὶ τὰς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων Μοναχῶν αὐτῆς τὰ ἑξῆς:

«Ἐξετασθέντων τῶν ἐν τῷ αυτοκρατορικῷ θαυροφυλακίῳ φυλαττομένων βιβλίων τοῦ μοναχῶν τῶν ἐπισκόπων, ἐγράφη ἐν δερκεναρῶν ὅτι μετὰ τῶν ὅρων τοῦ βερατίου τοῦ Πατριάρχου ἀναγράφεται ρητῶς “οὐδεὶς ἀναμνησθῆτω εἰς τὰ ἀφορῶντα τοὺς ἀμπελώνας, τοὺς κήπους, τοὺς μύλους, τὰς ἐπαύσεις, τὰ λειβάδια, τὰ χωράφια, τὰ ἀγιάσματα, τὰ μοναστήρια, τὰ ποίμνια τὰ ἀνήκοντα κατὰ τὸ θρησκευμὰ των ὡς βακούφια εἰς τὰς μονὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Γραικῶν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅτι “οὐδεὶς τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Μπεϊτουλλά, τῶν Κασσάμηδων καὶ λοιπῶν δικαιούται νὰ ἐπεμβαίνῃ ὅταν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πατριάρχου παραλαμβάνουσι τὰς ἐγκαταλειφθείσας περιουσίας τῶν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἀποβιούντων μοναχῶν, Δι' ὃ διέταξα ὅπως γίνῃ ἐνέργεια συμφώνως τῷ δερκεναρῶν.

»Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αἰμνήστου ἀδελφοῦ Μου Σουλτάν Μαχμούτ, ἀγιασθεῖς ὁ τάφος αὐτοῦ, ἐξεδόθη ἱερὰ διαταγὴ ὅπως μὴ ἀναμνησθῶνται, παρὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἐνδόξου βερατίου, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Μπεϊτουλλά, οἱ Κασσάμηδες, οἱ Μητροπολίται καὶ λοιποὶ εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς ἀμπελώνας, τοὺς κήπους, τὰς ἐπαύσεις, τοὺς μύλους, τὰ λειβάδια, τὰ χωράφια, τὰ ἀγιάσματα, τὰ μοναστήρια, καὶ τὰ ποίμνια τὰ ἀνήκοντα κατὰ τὸ θρησκευμὰ των, ὡς βακούφια, εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονὰς, τὰς ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Γραικῶν Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲ ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὰς ἀνηκούσας, τῷ Πατριάρχῃ ἐγκαταλειφθείσας περιουσίας τῶν ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἀποβιούντων Μοναχῶν». (Τουρικὰ ἔγγραφα Ἱστορίας τῆς Χίου: σελ. 49 - 50).

60), 61) Κ. Παπαρρηγόπουλος: Τόμ. Ε', σελ. 531 κ. ἐπ.